

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ
PREZENČNÍ STUDIUM
2012–2014

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Róbert Lunter

Slováci v Českej republike a ich pôsobenie v umeleckej
a mediálnej sfére

Praha 2014

Vedúca diplomovej práce:

PhDr. Larvová Hana

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

MasterFull-TimeStudies
2012 - 2014

DIPLOMA THESIS

Róbert Lunter

Slovaks in theCzech Republic and theiractivities in arts and
mediasector

Prague 2014

**The diplomathesis work supervisor:
PhDr. Larvová Hana**

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojím pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracoval samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpal v práci citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Prahe dňa

Meno autora

Pod'akovanie

Chcem pod'akovať svojej vedúcej PhDr. Haně Larvovej za jej cenné rady a pomoc pri písaní mojej diplomovej práce.

Anotácia

Diplomová práca sa v teoretickej rovine zaoberá Slovákami a ich pôsobením v kultúrno - mediálnej a umeleckej sfére v Českej republike. Vysvetľuje historický a aktuálny vývoj Slovenskej komunity a jej asimiláciu v Českej republike. Zahrňuje spolkovú a organizačnú činnosť menšín. Popisuje prínos niekoľkých inovátorov pre Československú fotografiu v postmodernej dobe. V praktickej časti podrobnejšie analyzuje periodiká Slovenskej menšiny. A v druhej časti venuje pozornosť fotografickým a umeleckým technikám, ktoré využívali niektorí predstavitelia Slovenskej novej vlny.

Kľúčové pojmy

Slovenská menšina, národ, organizácia, kultúra, umenie, fotografia, periodikum, postmoderna, biografica, technika.

Annotation

The diploma thesis deals with Slovaks and their participation in cultural - artistic and media sector in theoretical part in the Czech Republic. Also explains the historical and current developments in the Slovak community and its assimilation in the Czech Republic. It includes federal and organizational activities of minorities. It describes the benefits of certain innovators for the Czechoslovak photography in the postmodern era. In the practical part is analyzed a periodicals in Slovak minority. And the second part pays attention to photographic and artistic techniques which used some representatives of the Slovak New Wave.

Keywords

Slovak minority, nation, organization, culture, art, photography, periodical, postmodernism, biography, technology.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČASŤ	10
1.VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA KOMUNITY ŽIJÚCEJ V ČESKEJ REPUBLIKE.10	
1.1.Historický vývoj komunity.....	11
1.2.Aktuálny stav Slovenskej komunity.....	15
2.SPOLKY A ORGANIZÁCIE.....	16
2.1.Klub slovenskej kultúry (KSK).....	19
2.1.1.Vznik klubu slovenskej kultúry a jeho história.....	20
2.2.Predchodcovia KSK v etapách.....	22
2.2.1.Prvá etapa vzniku a činnosti MOMS v českých krajinách.....	23
2.2.2.Druhá etapa vzniku a činnosti MOMS v českých krajinách.....	24
2.2.3.Tretia etapa činnosti MOMS v Prahe.....	26
2.3.Súčasnosc' Klubu slovenskej kultúry.....	29
2.4.Mediálna a edičná vydavateľská činnosc'.....	31
3.KULTÚRA A UMENIE NA ÚZEMÍ ČESKEJ REPUBLIKY.....	36
3.1.Postmoderna všeobecne a vo fotografii.....	37
3.2.Československá fotografia v postmodernom období.....	41
3.3.Súčasná fotografia a jej premeny.....	43
4.SLOVENSKÁ NOVÁ VLNA 80. ROKY.....	46
4.1.Biografia a tvorba Tona Stana.....	48
4.2.Biografia a tvorba Petra Župníka.....	51
4.3.Biografia a tvorba Mira Švolíka.....	53
4.4.Biografia a tvorba Kamila Vargu.....	55
PRAKTICKÁ ČASŤ	57
5.ANALÝZA SLOVENSKÝCH ČASOPISOV VYDÁVANÝCH NA ÚZEMÍ ČESKEJ REPUBLIKY.....	58
5.1.Slovenské dotyky.....	58
5.2.Korene.....	60
5.3.Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac.....	62
5.4.Zrkadlenie – Zrcadlení.....	64
6.FOTOGRAFICKÉ A UMELECKÉ TECHNIKY PREDSTAVITEĽOV SLOVENSKEJ NOVEJ VLNY.....	67
6.1.Fotogram.....	67
6.2.Luminografia.....	69
6.3.Fotomontáž.....	70
6.3.1.Fotokoláž.....	71
6.3.2.Kolorovanie.....	71
6.4.Asambláž.....	73
6.5.Dokresľovanie.....	75
6.6.Solarizácia.....	76
ZÁVER	78
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	80
ZOZNAM PRÍLOH	83
ZOZNAM OBRÁZKOV, GRAFOV A TABULIEK	84

ÚVOD

Idea o etnickej jednote českého a slovenského národa sa formuje už od začiatku 19. storočia. Spojitosť týchto dvoch republík siaha ďaleko do minulosti. Výhodou je, že medzi týmito štátmi nie je skoro žiadna jazyková bariéra. Kultúrno spoločenské vzťahy sa spoločne vyvíjali až do dnes. Dnes sú Slováci bez pochyb najpočetnejšou menšinou žijúcou v Českej republike. Ciele a motivácia odchodu Slovákov v súčasnom období majú podobný charakter, ako ho majú českí občania, ktorí prichádzajú na Slovensko. Trendy sú podmienené aj jazykovou a mentálnou blízkosťou či spoločným historickým vývojom. Slováci sú zo strany českého štátu vnímaní a podporovaní ako národnostná menšina s medzinárodne uznávaným statusom, podobne ako Česi žijúci na Slovensku. Prepojenie médií, kultúry a umeleckej sféry patrí medzi základnú tematiku tejto diplomovej práce. Keďže tieto sféry sú veľmi obširne, pokúsime sa na niektoré systematicky zamerať a podrobnejšie ich preskúmať. Práca vo všeobecnosti pojednáva o slovenskej komunite a jej historickom vývoji, angažovanosti v organizáciách, mediálnej a kultúrnej činnosti a v neposlednom rade aj o fotografickom umení. Zastúpenie slovenskej minority je v porovnaní s inými menšinami výrazne delené z hľadiska občianskych združení. Veľká časť teórie je venovaná práve jednému z občianskych združení a to Klubu slovenskej kultúry. Je to najstaršia a najpočetnejšia organizácia, ktorá sa zameriava na širokú oblasť kultúrnej výmeny. Jednou zo základných priorít je udržiavanie česko-slovenských vzťahov a prehĺbenie spoločenských a kultúrnych hodnôt. Cez túto problematiku sa prepracujeme k ďalším kapitolám bližším umeleckému smeru. Slovenská nová vlna je názov, ktorý spojuje Československú umeleckú fotografiu. Doba kedy mala fotografia podobne ako iné druhy umenia rozvíjať myšlienkovú čistotu, doba postmoderná. V čase kedy fotografom odstraňovali ich diela z výstav. Vznikol fenomén v umeleckej fotografii v podobe niekoľkých uznávaných predstaviteľov slovenského pôvodu, ktorý na území Českej republiky úspešne tvorili a uznanie sa im dostáva aj vo svete. Pričinili sa k významným pokrokom v umeleckej fotografii.

Podobne ako dobre natočený film, alebo pôsobivo namaľovaný obraz, môže byť kvalitná fotografia znamením obrazu súčasného sveta a vnútorného rozpoloženia toho, kto ju zachytil.

TEORETICKÁ ČASŤ

1. VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA SLOVENSKEJ KOMUNITY ŽIJÚCEJ V ČESKEJ REPUBLIKE

V nijakom inom štáte, kde žije slovenské rozptýlenie, nie sú spoločenské a kultúrne podmienky života našich krajanov tak podobné s materskou krajinou ako v Českej republike (ČR). Kultúrna a jazyková blízkosť, politicko-ekonomické podmienky, otázky vzdelávania a niekoľko storočnej príbuznej histórie potvrdzujú osobitný a vysoko pozitívne vnímaný status Slovákov v ČR, s takmer rovnakou sociálno-profesijnou a vzdelanostnou skladbou ako u domáceho národa. Podľa údajov sčítania ľudu z r. 1991 bolo v Československej republike z populácie Slovákov 55,8 % robotníkov, kým v majoritnej populácii 42,4 %. V školstve, kultúre a zdravotníctve pracovalo 9,2 % Slovákov, majoritného obyvateľstva 12,6 %. Odhady odvodené z viacerých zdrojov pripúšťajú, že v ČR reálne žije 350-tisíc až 400-tisíc Slovákov. Podľa údajov z roku 2011 sa prihlásilo pri sčítaní ľudu v ČR 150-tisíc k slovenskej národnosti. Za posledných 20 rokov tak poklesol ich počet viac ako o polovicu, aj napriek veľkému množstvu spolkov a organizácií, ktoré majú za cieľ uchovanie národnej identity Slovákov. Posledné údaje Českého štatistického úradu tak potvrdzujú trend poklesu hlásenia sa k slovenskej národnosti.¹

Väčšina študentov napr. jednoznačne považuje podmienky štúdia v Čechách za priaznivejšie ako na Slovensku, hlavne zo sociálneho, študijného a ekonomického hľadiska, pričom je vyzdvihovaná odbornosť a profesionálna úroveň univerzitného a vysokoškolského systému.²

¹Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 | SLDB 2011. Úvodní stránka | SLDB 2011 [online]. 2013 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z:

http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011

²Česká republika | Slovenské zahraničie.sk. Oficiálna stránka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí [online]. 2011-2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z:

<http://www.slovenskezahranicie.sk/sk/stranka/44/ceska-republika#rnav1>

Špecifickým druhom slovenskej prítomnosti, hlavne na Morave sú Slováci, ktorí v rámci prihraničných regiónov každý deň dochádzajú do zamestnania, na štúdiá, k lekárom a podobne.

1.1 Historický vývoj komunity

Prítomnosť Slovákov v českých krajinách siaha ďaleko do minulosti, do čias pred vznikom prvého spoločného štátneho útvaru Čechov a Slovákov. Už v stredoveku migrovali Slováci do českých krajín za účelom zlepšenia svojej sociálnej situácie. Slováci a Česi sú etnikami, ktorých koexistencia v rámci spoločného štátu sa po roku 1918 dvakrát skončila vzájomným rozchodom a vznikom národných štátov, aby napokon opäť pôsobili spoločne v rámci veľkého nadnárodného celku. Vznikom Československa v roku 1918 sa vytvorili nové podmienky pre život českého a slovenského národa. Najmä po hospodárskej, politickej a kultúrnej stránke. Spojenie týchto krajín umožnilo obojstranný voľný pohyb obyvateľstva.³

Spojenie českých krajín a Slovenska do jedného štátu znamenalo okrem iného aj spojenie dvoch ekonomík s výrazne diferentným charakterom. Dalo sa predpokladať, že slabšia ekonomika pri tomto kroku aspoň sčasti doplatí na silnejšiu, čo sa v prípade ČSR potvrdilo. Okrem hospodárskej oblasti to malo negatívny dopad aj na slovensko-české vzťahy. „Organické spojenie českých krajín a Slovenska si vyžadovalo štátom regulovanú hospodársku politiku. Liberalizmus spôsobil, že sa objem priemyselnej výroby na Slovensku znížil oproti uhorskému obdobiu, podniky krachovali, vznikalo sociálne napätie, ktoré neraz nadobúdalo aj národnostné zafarbenie.“⁴

³RYCHLÍK, J., Češi a Slováci ve 20. století. Zv. 1., Česko-slovenské vztahy 1914-1945. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997. 360 s., [14] s. obr. příl. ISBN 80-88880-10-6, str. 57

⁴KOVÁČ, D., Slováci & Česi: dejiny. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997. 137 s. ISBN 80-88880-08-4, str. 68 – 69

V tejto dobe prevládala migrácia z Čiech na Slovensko v podobe úradníkov, obchodníkov, policajtov a učiteľov. Na druhú stranu do Čiech migrovali poľnohospodárski robotníci na sezónne poľnohospodárske práce, podomoví obchodníci a remeselníci. Ďalšou skupinou boli robotníci pracujúci v priemyselných odvetviach v severočeskej priemyselnej oblasti, v Baťových závodoch a v strojárskych fabrikách v Brne. Najmenšou skupinou boli úradníci štátnych úradov a študenti vysokých škôl najmä v Prahe.

Po vzniku prvej ČSR však nebolo problémom iba spojenie dvoch priestorov s diferentnou ekonomickou štruktúrou. Dôležitý kontext tvorila povojnová hospodárska kríza. Vojna rozvrátila ekonomiky jednotlivých európskych krajín, roztočila inflačnú špirálu, čím pripravila o financie veľké množstvo obyvateľstva. Znížená kúpyschopnosť obyvateľstva znamenala znížený dopyt po tovaroch a tým stratu odbytišťa jednotlivých podnikov. V Československu bola situácia ešte zhoršená rozpadom monarchie, keďže producenti sa nemohli presadiť ani na svojich tradičných trhoch. Okrem toho už pred vojnou bol medzi slovenským a českým priemyslom rozdiel v kvalite. Za daných okolností je zrejmé, že v povojnovom období slovenský priemysel vo všeobecnosti nemohol konkurovať českému a tak sa Slovensko stalo akýmsi náhradným odbytištom českých výrobcov.⁵ Zistiť presné počty Slovákov, žijúcich na území českých zemí pred vznikom ČSR, nie je dost' možné. Odhady demografov sa pohybujú v číslach od 15 000 do 69 000.

Po skončení 2. svetovej vojny a obnovení Československej republiky došlo k zväčšeniu počtov Slovákov na území dnešnej Českej republiky. Prvá migračná vlna je spätá s osídľovaním českého a moravsko-sliezskeho pohraničia, vylúdeného po odsune Nemcov. Najviac Slovákov sa usadilo v oblasti severozápadných Čiech (30 252), v oblasti severných a severovýchodných Čiech (22 978), vo východných Čechách, severnej Morave a Sliezske (21 950).

⁵FABRICIUS M.: Postavenie Slovenska v hospodárstve predmníchovského Československa, in: PEKNÍK, M., ed. et al. Pohľady na slovenskú politiku: geopolitika, slovenské národné rady, čechoslovakizmus. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2000. 759 s. ISBN 80-224-0584-1, str.157

Najmenej prist'ahovalcov naopak evidovali na území južných Čiech (3 907) a južnej Moravy.(3 707). Boli to najmä o roľníci, robotníci a remeselníci. Migranti z východného, juhozápadného a severného Slovenska, tiež skupina reemigrantov z Maďarska, Rumunska, Juhoslávie a Francúzska. Príčinou migrácie boli stále sociálno-ekonomické faktory.⁶

Skupiny, ktoré prichádzali pracovať do priemyselných podnikov, považovali často na rozdiel od poľnohospodárov, pobyt za dočasný. Jednalo sa o spôsob zaškolenia, na získania kvalifikácie. Po zaškolení sa vracali späť na Slovensko, kde sa rozbiehala výroba v novozaložených priemyselných podnikoch. Príchod Slovákov do Česka bol zapríčinený stále rastúcim dopytom po nekvalifikovanej pracovnej sile, v industrializovaných centrách. Zároveň odchodom pracovníkov zo Slovenska, nastalo zníženie preľudnenia slovenského vidieka. Osobitnou kategóriou bola skupina dochádzajúca do práce denne z pohraničných oblastí Kysúc a Oravy. Migrácia Slovákov súvisela aj s vojenskou stratégiou v päťdesiatych rokoch. To, že vojenské posádky sa sústredili na západnej hranici Československa, malo za následok prítomnosť slovenských vojakov a dôstojníkov v Čechách.

Slováci sa usídľovali po celej terajšej Českej republike. Ich počty sa v jednotlivých regiónoch odlišovali. Na sťahovaní sa do českých krajín sa najviac podieľal Prešovský kraj, nasledoval Žilinský a Košický kraj. Najmenej migrantov bolo z Bratislavského kraja. Celkovo bolo v roku 1950 v českých krajinách 258 025 Slovákov . S postupujúcou výstavbou priemyslu na Slovensku v šesťdesiatych rokoch postupne klesal počet migrácií.

⁶VRANOVSKÝ, P., et al. Quo vadis, slovenská menšina?. Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999. Dobré slovo Slovákom a Čechom ; 1. ISBN 80-901346-2-9, str. 103-105

Slováci, ktorí prichádzali do českých krajín migrovali v rámci jedného štátu. Žili tu ako príslušníci druhého štátotvorného národa. Predstavovali aktívnu a adaptabilnú zložku, pod vplyvom českej kultúry, škôl a prostredia sa postupne viac a viac integrovali do majoritnej českej spoločnosti. Dôsledkom toho bola jazyková a kultúrna asimilácia.

Uzákonenie federatívneho štátprávneho usporiadania koncom šesťdesiatych rokov malo výrazný vplyv na migračné aktivity v Československu. Vytvorilo sa veľké množstvo pracovných miest pre kvalifikovaných a riadiacich pracovníkov. Na procese kultúrneho obohacovania mali podiel aj slovenskí umelci pôsobiaci v Česku. Medzi Slovákmí žijúcimi v hlavnom meste v Prahe prevládali príslušníci slovenskej inteligencie, ktorí zohrali úlohu pri organizácii kultúrneho a spoločenského života Slovákov v ČR. V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch mala migrácia menšiu intenzitu, v deväťdesiatych rokoch mali všetky české kraje aktívne migračné saldo. Obyvatelia slovenskej národnosti sa líšili od obyvateľov ČR viacerými znakmi demografickej a sociálnej štruktúry. Najmä vekovým zložením, vzdelanostnou štruktúrou a profesijným zameraním.⁷

Migráciu Slovákov po roku 1945 by sme mohli zhrnúť do troch hlavných vln. Prvú, ktorá nastala pri osídľovaní pohraničia v rokoch 1945 – 1947. Druhú, ktorá nasledovala bezprostredne po nej, nemala však tak vyhranené príčiny a trvala približne do roku 1950. Tretiu vlnu takzvaných priemyslových migrácií, ktorá súvisela s industrializáciou hlavne Ostravska, severných Čiech a iných oblastí. Príslušné migrácie môžeme vidieť v nasledujúcej tabuľke súhrnne, ale aj rozdelené podľa časových úsekov. Vznikom Českej a Slovenskej republiky sa od 1. januára 1993 takmer 300-tisíc Slovákom v ČR zásadne zmenil spoločensko-politický a občiansky status. Z príslušníkov jedného zo štátotvorných národov sa stala národnostná menšina.

⁷ RYCHLÍK, J., Češi a Slováci ve 20. století. Zv. 1., Česko-slovenské vztahy 1914-1945. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997. 360 s., [14] s. obr. příl. ISBN 80-88880-10-6, str.78

V rámci spoločného štátu Slováci odchádzali do Čiech (tak ako Česi na Slovensko) hlavne za lepšími pracovnými príležitosťami a študijnými možnosťami. Ich počet sa vplyvom ekonomických, študijných, osobnostných a čiastočne aj politických podmienok menil.⁸

1.2 Aktuálny stav Slovenskej komunity

Kultúru národnostných menšín a etnických spoločenstiev možno chápať z hľadiska širšieho aj užšieho výkladu pojmu kultúra. V rovine širšieho výkladu sú postoje, normy a hodnoty, ktoré našli svoj výraz v správaní, dôležité pre každodenný život vo svojich prejavoch a tiež k vzniku duchovnej a materiálnej kultúry národnostných menšín a etnických spoločenstiev. Tieto kultúrne osobitosti majú všetky menšiny. Svoju povahu, rôznosť a intenzitu však zjednocujú záväzne ovplyvnené spolužitia a intenzita kontaktov s väčšinou spoločnosti (a ostatnými menšinami), kompaktnosti vyrovnania, alebo územné rozptýlenie menšiny a tiež menšín reprodukovať ich kultúrnu individualitu a posilňovať ich. V tomto zmysle, predovšetkým pokiaľ ide o normy správania a každodenného života možno protestantskú kultúru národnostných menšín a etnických spoločenstiev vnímať ako kontroverznú v zmysle vzdelávania a akceptovateľnosti iných kultúr (kultúra väčšinovej spoločnosti).⁹

⁸PROKOP, R., Quo vadis, slovenská menšina?. 1. Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999. Domov Slovákov v regiónoch republiky, ISBN 80-901346-2-9, str. 103-106

⁹Úvodní stránka | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. 2009-2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf

Otázka na národnosť, ktorá sa líši od štátnej príslušnosti tým, že je predovšetkým pocitovou voľbou každého človeka bola v sčítaní ľudu dobrovoľná. Zatiaľ čo v roku 2001 nechcelo o svojej národnosti hovoriť 173 tisíc ľudí, tento rok využilo túto možnosť 2,74 milióna obyvateľov. Najviac ľudí sa prihlásilo k českej národnosti (6 732 104), druhá najsilnejšia je národnosť moravská (522 474) a na treťom mieste slovenská (149 140). Aj cez to, že mnoho ľudí vôbec národnosť neuviedla, výrazne pribudlo obyvateľov, ktorí sa hlásia k moravskej národnosti. V roku 2001 ju uviedlo 380 474 ľudí, teda 3,8% z tých, ktorí sa k nejakej národnosti prihlásili. Tento rok tento podiel stúpol na 6,7%. Najviac ľudí vyplnilo moravskú národnosť v Juhomoravskom kraji. Išlo takmer o štvrt' milióna obyvateľov.¹⁰

¹⁰Úvodní stránka | SLDB 2011. Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 | SLDB 201 [online]. 14.3. 2013 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011

2. SPOLKY A ORGANIZÁCIE

Slovenskú minoritu v ČR reprezentuje pomerne výrazne diferencované spektrum občianskych iniciatív, prevažne občianskych združení. Postupne sa sformovali tri hlavné prúdy reprezentované združeniami. K najväčším a tradičným krajským organizáciám patrí Klub slovenskej kultúry (KSK) podrobnejšie v ďalšej časti práce, Obec Slovákov v ČR (OS v ČR) a Slovensko-český klub (SČK). Najstarší a najpočetnejší je Klub slovenskej kultúry, ktorý sa zameriava na oblasť kultúrnej výmeny. Obec Slovákov v ČR a Slovensko-český klub vznikli až v súvislosti s rozdelením ČSFR. Obec Slovákov má množstvo svojich pobočiek, tzv. regionálnych obcí v ČR, napr. v Prahe, Kladne, Sokolove, Karlových Varoch, Stříbre, Plzni, Táboře, Brne, Kroměříži a v Karvinej. OS ako jediné z krajských združení v ČR je členom Federalistickej únie európskych národností (FUEN). Oba spolky majú svoje regionálne štruktúry – v prípade OS v ČR ide o regionálne obce v dvanástich mestách.

V prípade SČK ide o regionálne Slovensko-české kluby, Kluby Slovenských dotykov, ale aj kolektívnych členov ako Spoločnosť priateľov Slovenska v Kroměříži. Okrem kultúrnej oblasti prezentujú aj istý širší spoločenský program, v prípade OS v ČR zameraný na vybudovanie klasických menšinových štruktúr a využitie menšinových práv, v prípade SČK orientovaný na zvyšovanie úrovne česko-slovenských vzťahov. Treba však dodať, že ide iba o veľmi približné charakterizácie, programy všetkých troch prúdov sa často prekrývajú. V ČR pôsobí celý rad ďalších užšie zameraných, prípadne veľmi malých slovenských aktivít.¹¹

Na jednotlivé druhy umeleckého prejavu sa zameriavajú spisovateľská organizácia Slovenský literárny klub v ČR, divadelnícke združenia Československá Scéna a Spoločnosť priateľov slovenského divadla a celý rad už zmieňovaných folklórnych súborov, pestujúcich slovenský folklór.

¹¹<http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/download/pdf/40-Novakova-Gabriela-paper.pdf> [online]. 2000 - 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/>

Ďalšími aktivitami sú Spoločnosť M. R. Štefánika, študentský spolok Detvan, Historická skupina priamych účastníkov Slovenského národného povstania bez právnej subjektivity a dnes už málo aktívne spolky Demokratická aliancia Slovákov a Zväz Slovákov v ČR. V Prahe pôsobia tiež slovenské zbory Evanjelickej cirkvi a. v. v ČR a grécko-katolíckej cirkvi. Pripravuje sa aj formálne zriadenie zboru rímsko-katolíckej cirkvi, ktorý v podstate existuje. O určitú koordinačnú úlohu sa pokúšajú Slovenské fórum a Fórum slovenských aktivít.

Slovensko-český klub vznikol v r. 1996 v Prahe a má trvalé publikačno-edičné aktivity. Organizuje kultúrne podujatia, vzdelávacie činnosti, kultivuje slovensko-české vzťahy na kultúrnej úrovni. Jeho pobočky vyvíjajú činnosť v Českých Budějoviciach a Brne. Ďalšími spolkami sú Slovensko-česká spoločnosť Jánošíkov dukát, Dokumentačné a muzeálne stredisko slovenskej menšiny v ČR a Zväz Slovákov v ČR (vznikol r. 1993). V divadelnej oblasti pôsobí Česko Slovenská scéna (rok vzniku 1999), ktorú tvorí asi 30 mladých divadelných nadšencov a iných umelcov. Scénu má v pražskej Café Teatro Černá labuť. Spolok Detvan (vznikol r. 1994) s asi 500 členmi, vysokoškolákmi na českých vysokých školách a nadväzuje na bývalý spolok akademikov.

Organizuje kultúrno-zábavné podujatia, spolupracuje so SFZ Limbora. Najmladším združením je Slovenský literárny klub v ČR (rok vzniku 2002), orientuje sa na knižnú tvorbu. Ďalej vyvíjajú činnosť Slovenské folklórne združenie Limbora z Prahy (rok vzniku 1993), spolok Etnica a Folklórne združenie Púčík z Brna (rok vzniku 1991), záujmový Medzinárodný klub Slovenka so sídlom v Prahe. Aktívne sú aj Historická skupina účastníkov SNP (bez právnej subjektivity), Spolok priateľov slovenského divadla a Spoločnosť M. R. Štefánika. V roku 1993 sa 11 slovenských združení dohodlo na vytvorení neformálneho zoskupenia bez právnej subjektivity – Fóra slovenských aktivít, ktoré by malo slúžiť ako platforma na vzájomnú koordináciu aktivít slovenskej menšiny a nominácii zástupcov do verejných grémií, napr. Rady pre národnosti pri vláde ČR.

U vzdelania a škôl môžeme predpokladať, že blízkosť jazykov oboch národov nemotivuje slovenskú komunitu v Čechách žiadať o zriaďovanie škôl s vyučovacím jazykom slovenským. Potvrďuje to aj prieskum medzi Slovákami, ktorí sa v Čechách usadili a neprejavili záujem o zriaďovanie národnostných škôl, ani tried. Z tohto dôvodu v ČR v súčasnosti neexistuje slovenská škola. V minulosti boli dve slovenské základné školy v Karvinej (prvá vznikla ešte v roku 1958, druhá roku 1969). Po zmiernení migrácie zo Slovenska tieto školy zanikli. Dôvody sú známe: malý záujem slovenských rodičov a detí, ako aj pokračujúca asimilácia. V roku 1968 bol neúspešný pokus založiť slovenskú základnú školu v Prahe. S rovnakým výsledkom sa roku 1997 skončil aj spoločný projekt krajanských združení zriaďiť v Prahe gymnázium M. R. Štefánika s vyučovacím jazykom slovenským. Neexistuje ani program výučby slovenčiny.¹²

Český Výskumný ústav pedagogický vo svojej štúdií konštatuje, že slovenské reálie sú v osnovách českých základných škôl obsiahnuté najviac v učive dejepisu a vlastivedy. Iba Súkromné gymnázium Pod Vyšehradem zabezpečuje jazykové vedomosti a poznatky o Slovensku v širšom rozsahu jazyka. Na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe pracuje od školského roku 1993/1994 kabinet slovakistiky. Počet študentov zo Slovenska na vysokých školách sa každoročne zvyšuje. Ich počet sa odhaduje na 9-tisíc. Podmienky na štúdium na vysokých školách pre Slovákov v ČR upravujú zákon o vysokých školách č. 111/1998 Zb. a Dohoda medzi vládami SR a ČR o spolupráci v oblasti kultúry, školstva a vedy, podpísaná v Prahe 23. mája 2000. Slováci študujúci v Čechách majú rovnaké práva a povinnosti ako českí študenti. Česká republika si takýmto spôsobom okrem iného zabezpečuje aj výber perspektívnych kádrov pre svoje hospodárstvo, čo prináša následne veľký hospodársky efekt.

¹² Úvodná stránka | Slovenskézahraničie.sk. Oficiálna stránka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí [online]. 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://www.uszz.sk/sk/>

2.1 Klub slovenskej kultúry (KSK)

Hoci Slováci nemali zo zákona nárok na vlastnú spolkovú činnosť založenú na národnostnom základe, predsa našli istú cestu k založeniu spolku, ktorý by v českom prostredí prezentoval slovenskú kultúru, šíril osvetu, pestoval tradičnú slovenskú ľudovú kultúru, tanečnú i hudobnú. Obmedzil sa však len na hlavné mesto a miesto v ňom našli nielen Slováci, ale aj Česi. Pred rokom 1989 voľne združovali Slovákov i Čechov so záujmom o Slovensko, jeho kultúru a realie dva pražské spolky - Klub slovenskej kultúry a Limbora. Obidva spolky deklarovali pestovanie a šírenie slovenskej kultúry. Limbora ako umelecký tanečný súbor predovšetkým pestovanie tradičnej ľudovej kultúry. Postavenie KSK v daných rokoch malo svoje osobitosti.

Klub slovenskej kultúry po svojom vzniku v programe činnosti nadviazal na svojich predchodcov - Miestne odbory Matice slovenskej, Československú jednotu a Československú spoločnosť - z rokov medzivojnového i povojnového Československa. Prehĺbil tak svoju históriu, ktorá sa po rôznych tlakoch a premenách stala súčasťou jeho prítomnosti. Preto by som rád priblížili čitateľom a záujemcom a spolkový život Slovákov v ČR najprv minulosť a potom súčasnosť KSK.¹³

2.1.1. Vznik Klubu slovenskej kultúry a jeho história

S ohľadom na činnosť záujem o slovenskú kultúru v pražskom prostredí, existenciu 24 000 Slovákov v Prahe a s vedomím stranických orgánov rozhodla Rada Národného výboru hlavného mesta Prahy v roku 1977 o zriadení Klubu slovenskej kultúry v rámci Pražského kultúrneho strediska. KSK sa týmto stal Aktívom Národného výboru hl. m. Prahy. Národný výbor bol politickým orgánom a súčasne aj administratívno-mocenským útvarom.

¹³<http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-12/cim-je-klub-slovenske-kultury-v-ceske-republice.html>. Aktuální číslo | Lidéměsta [online]. 2003 [cit. 2014-02-010]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/>

Keďže záujem občanov o činnosť národných výborov v rokoch tzv. normalizácie bol veľmi malý, národné výbory ho chceli zvýšiť zakladaním komisií a aktívov. Ich členovia mali vytvoriť široký okruh spolupracovníkov národných výborov. Z toho dôvodu bola posilnená aj ich finančná samostatnosť. Už J. Lenárt definoval národné výbory ako orgány štátnej moci. Postavenie KSK bolo v danej dobe síce výnimočné s ohľadom na nedeklarovanú slovenskú minoritu, ale v konečnom dôsledku nie nepodobné vtedajším kultúrnym organizáciám národnostných menšín (PZKO, CZEMADOK , atď.). Záštitu vtedajšej politickej moci prinášajúcu aj financovanie mnohých podujatí prostredníctvom ďalších inštitúcií, vrátane platených pracovníkov, dokázali predstavitelia vedenia KSK – výkonnej rady využiť na prezentáciu slovenskej kultúry v Prahe i v prospech samotných Slovákov žijúcich v Prahe.¹⁴ Výnosom 17. plenárneho zasadania Národného výboru hl. m. Prahy bol v novembri roku 1985 v Prahe otvorený Dom slovenskej kultúry, ktorý mal svojou činnosťou nadviazať na historické tradície a prenášať slovenskú kultúru do českého prostredia. Pod jeho strechou pracoval KSK až do roku 1993. Činnosť KSK a DSK sa prelínali.

Odborníci zastúpení v sekciách KSK bez nárokov na finančné, či iné ocenenie prispievali ku kvalite programov: sekcia česko-slovenských vzťahov organizovala v priestoroch DSK vedecké konferencie s historickou, sociologickou, literárnovednou a etnografickou tematikou. V roku 1994 KSK a Demokratická aliancia Slovákov v ČR začali vydávať časopis Slovenské listy, Politika Etika Kultúra. Časopis vznikol na popud Demokratickej aliancie Slovákov v ČR ako demokratická platforma pre Slovákov v Čechách oproti už existujúcemu slovenskému časopisu Džavot, s ktorého nacionalistickým zameraním mnohí Slováci v Prahe ostro nesúhlasili. Džavot vydávala Obec Slovákov v ČR a po roku zmenila jeho názov na Korene, prvý slovenský časopis v ČR. Slovenské listy preto mali iné zameranie.

¹⁴[Http://www.klubsk.net/Clanky/BratKSK.pdf](http://www.klubsk.net/Clanky/BratKSK.pdf).[Http://www.klubsk.net/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=11&Itemid=28](http://www.klubsk.net/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=11&Itemid=28) [online]. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: Aktuality

S podtitulom Politika, etika, kultúra prezentovali slovenské kritické myslenie, poskytovali slovenským osobnostiam možnosť publikovať vlastné názory v rokoch vrcholného mečiarizmu. Časopis prispel k zachovaniu plurality názorov. Neskôr pozmenil názov na Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť. Klub slovenskej kultúry pokračoval v rokoch 1994-2002 vo svojich programoch. Boli to kultúrne programy spojené s prezentáciou významných osobností zo Slovenskej republiky, predstavovanie nových slovenských kníh a ich autorov, pripomínanie významných výročí v podvečeroch v KSK. Bol spoluorganizátorom, alebo partnerom niekoľkých väčších kultúrnych podujatí – napr. Týždeň slovenského divadla, To najlepšie zo slovenského humoru, medzinárodného festivalu „Praha, srdce národov“, „Folklór bez hraníc“, výstav o významných slovenských osobnostiach atď. Naďalej organizoval k výročiu SNP Slovenský ples. Činnosť KSK je popísaná v citovanej Pamätnici k 25.výročiu vzniku Klubu slovenskej kultúry dával informačný bulletin o svojich programoch, ktorý sa stal súčasťou Pragensií.¹⁵

2.2. Predchodcovia KSK v etapách

Predchodcom KSK bol Miestny odbor Matice Slovenskej v Prahe, ktorý má svoju osobitú históriu. Pre väčšiu prehľadnosť jeho zameraní a cieľov ju možno rozdeliť do troch historických etáp. V každej etape znovu zakladaný MOMS zohral určitú úlohu, ktorá je málo známa. Pripomeniem ju len v skratke, pretože si zaslúži oveľa hlbší výskum a v budúcnosti samostatné štúdie, ktoré priblížia činnosť, zameranie a ciele MOMS v troch historických obdobiach: medzivojnovom, povojnovom a na počiatku 70.rokov 20.storočia v tzv. normalizácii.¹⁶

¹⁵MERVART, Jan a kol. České, slovenské a československé dějiny 20. století: osudové osmičky v našich dějinách. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Vydáno péčí Historického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové ve vydavatelství Ořtis, 2008. 455 s. ISBN 978-80-7405-032-9, str 324-329

¹⁶<http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-12/cim-je-klub-slovenske-kultury-v-ceske-republice.html>. Aktuální číslo | Lidéměsta [online]. 2003 [cit. 2014-02-010]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/>

2.2.1. Prvá etapa vzniku a činnosti MOMS v českých krajinách

V niektorých českých a moravských mestách začali pracovať Miestne odbory Matice Slovenskej (Praha, Brno, Olomouc, Prostějov, atď). Z archívnych dokumentov sa však dozvedáme, že tieto odbory neslúžili slovenskej minorite. Náplňou MOMS bolo rozvíjanie československých vzťahov v rôznych mestách a regiónoch českých krajín. Tieto odbory, v ktorých pracovali Česi a Moravia práve tak ako Slováci, približovali a prenášali obraz slovenskej kultúry a reálií do českého prostredia. Úzko spolupracovali s Maticou Slovenskou v Turčianskom Martine, kde zasa pracovali niektorí českí odborníci – jazykovedci, historici a národopisci. Slovenská ľudová duchovná a hmotná kultúra mala oživiť zabúdané české tradície. Postavenie MOMS v Čechách a na Morave bolo výrazne iné než tomu bolo u mnohých MOMS vo svete, ktoré sa starali o slovenských krajanov v cudzine a dôraz kládli na menšinové školstvo, zachovanie materinského jazyka a udržanie slovenského rozloženia na území.¹⁷

Miestny odbor Matice Slovenskej v Prahe vznikol ako priamy spolupracovník Matice Slovenskej v Martine v oblasti vedy, kultúry a osvetu. Matica Slovenská jeho prostredníctvom organizovala výstavy slovenských kníh s literárnymi večerami, na ktorých vystupovali slovenskí spisovatelia a básnici. Odbor prinášal výstavy obrazov slovenských maliarov, výstavy umeleckých predmetov, vrátane ľudového umenia. Výstavy dopĺňovali prednášky odborníkov, ktorí predstavovali slovenské umenie a Slovensko českej spoločnosti. Členovia MOMS v Prahe boli známymi vedeckými pracovníkmi, osobnosťami v kultúre i osвете. Matici Slovenskej pomáhali v jej odbornej činnosti prácou v teréne aj na Slovensku. Zberom národopisného, historického, archeologického materiálu, vytváraním zbierok, písaním odborných publikácií a pod.

¹⁷NOSKOVÁ, H.: Slováci a slovenská menšina v České republice. In: Slovanské národy dnes. Pešková, M. (ed.). Vyd.a nakl. Aleš Čeněk s.r.o. Plzeň 2006, ISBN 80-7380-005

Popri MOMS v Prahe pracovala Československá jednota, ktorá sa venovala predovšetkým slovenským študentom v Prahe. Venovala sa ich sociálnym otázkam a nemajetným študentom poskytovala bezplatné ubytovanie, stravovanie, zriadila pre nich knižnicu s odbornou literatúrou, sprostredkovávala pre nich prácu, finančnú podporu od mecenášov atď. Vo svojej činnosti pokračoval študentský spolok Detvan, ktorý vznikol v Prahe koncom 19. storočia. Jeho členmi boli mnohé budúce osobnosti slovenského politického, vedeckého a kultúrneho života – Milan Rastislav Štefánik, Ján Smetana, Anton Štefánik, Martin Kukučín a ďalší. Bol tu slovenský študentský spolok Mladé Slovensko a DAV. Spolky nachádzali publikačný priestor v ELÁNE, ktorý redigoval Ján Smrek. Rozpadom Československa v roku 1938 sa táto prvá etapa slovenskej spolkovej činnosti v českých krajinách skončila.¹⁸

Československá spoločnosť so sídlom v Prahe obnovila svoju činnosť 27. marca 1946 s dôverou v povojnový demokratický vývoj Československa a v ďalšiu existenciu občianskej spoločnosti. Jej cieľom bolo obnovenie česko-slovenskej vzájomnosti po II. svetovej vojne, prenášanie slovenskej kultúry a vedy do českého prostredia. Jej hlavným naplnením sa stala všestranná pomoc Slovákom, ktorí prichádzali do Čiech a na Moravu ako sezónni pracovníci, alebo sa tu trvale usídlili. Do tejto oblasti patrilo aj riešenie sociálnych, zamestnaneckých a iných problémov presídlencov v celej českej krajine, vrátane Moravy.¹⁹

2.2.2. Druhá etapa vzniku a činnosti MOMS v českých krajinách

Od roku 1947 vznikali Miestne odbory Matice Slovenskej v českom a moravskom pohraničí. Vzhľadom k slovenským enklávam a diaspóram iniciatíva založiť pobočku prichádzala často z ústredia Matice Slovenskej v Martine.

¹⁸<http://www.klubsk.net/Clanky/BratKSK.pdf>.http://www.klubsk.net/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=11&Itemid=28 [online]. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: Aktuality

¹⁹MERVART, Jan a kol. České, slovenské a československé dějiny 20. století: osudové osmičky v našich dějinách. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Vydáno péčí Historického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové ve vydavatelství Oftis, 2008. 455 s. ISBN 978-80-7405-032-9, str 249-254

Vznikol aj slovenský časopis (dvojtyždenník) Slovenské hlasy, ktorý podával správy o Slovákoch žijúcich v Čechách a na Morave. Všímal si najmä príchodu slovenských krajanov na české územie. V roku 1948 sa všetky MOMS v Čechách a na Morave dostali pod kontrolu komunistického aparátu, ich činnosť začala ochabovať a následne na to Slovenské hlasy prestali vychádzať. V roku 1949 s prechodom pod krajských osvetových inšpektorov väčšina z nich deklarovala ukončenie činnosti. Slovenské rozloženie na území sa vyrovnávalo s bezohľadným zákazom náboženstva, šírením ateizmu, kolektivizáciou, zmenami v priemyselnej výrobe, s vytváraním nového hraničného pásma, vojenských priestorov a s veľkými politickými zmenami v spoločnosti. Pod ich tlakom členovia slovenských obcí často volili návrat na Slovensko. Do roku 1951 ukončili svoju faktickú činnosť aj posledné odbory MS v Čechách a na Morave hoci oficiálnym rokom ukončenia ich činnosti sa stal rok 1953. Mal vzniknúť iba jeden odbor Matice Slovenskej.²⁰

Miestny odbor MS v Prahe bol znovu založený v roku 1951. Členovia nového MOMS boli z radov slovenskej a českej inteligencie, zamestnancov aj robotníkov. Vzhľadom k politickým pomerom, povinnosti všetkých spolkov a organizácií začleniť sa do Národného frontu a pracovať podľa pokynov orgánov KSČ, tento MOMS nedokázal rozvinúť svoju činnosť a v roku 1953 oficiálne, podobne ako posledné MOMS v českých a moravských mestách, zanikol. V očakávaní demokratických zmien sa od počiatku roku 1968 pripravovalo založenie Slovenského akademického klubu vysokoškolákov.

Hoci sa vyskytli výhrady zo strany niektorých slovenských vysokoškolákov pracujúcich v študentských komunistických organizáciách na fakultách UK, ktorí pripomínali, že nový zákon ešte nebol schválený - k založeniu SAKu spontánne došlo 22. apríla 1968 v spoločenskej miestnosti internátu Větrník sever, Praha 6 - Břevnov. SAK ustanovilo 82 slovenských študentov z viacerých fakúlt UK a vysokých škôl v Prahe.

²⁰ [Http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-12/cim-je-klub-slovenske-kultury-v-ceske-republice.html](http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-12/cim-je-klub-slovenske-kultury-v-ceske-republice.html). Aktuální číslo | Lidéměsta [online]. 2003 [cit. 2014-02-010]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/>

SAK usporiadal kultúrno-spoločenské akcie pre slovenských a českých študentov, vrátane študentského parníku a do tej doby zakázaných majálesov, výlety na Slovensko spojené s výstupom na Devín a Branisko, vydával svoj prvý časopis Slovenské študentské listy. SAK bol vo svojej dobe neoficiálnym spolkom, pretože takáto činnosť nebola v danej dobe schválená príslušným orgánom a legalizovaná, avšak s legalizáciou sa v dohľadnej dobe počítalo s ohľadom na nový zákon.

Po auguste 1968 a okupácii Československa sa však situácia začala meniť a demokratizačné prvky začali byť zatláčané do pozadia. Študenti zo SAKu nesúhlasili s okupáciou Československa a zúčastňovali sa jesenných štrajkov 1968 na svojich fakultách UK a vysokých školách. Niektorí boli spojkou medzi pražskými, bratislavskými a žilinskými vysokoškolákmi. V januári 1969 boli otrasení činom Jána Palacha a zúčastnili sa protestného pochodu Prahou v deň jeho pohrebu. Ich činnosť je zaznamenaná v Slovenských študentských listoch z novembra 1968 – až apríla 1969.²¹

2.2.3. Tretia etapa činnosti MOMS v Prahe

Na politickej scéne sa odohrávala príprava federalizácie Československa. V prostredí časti pražských Slovákov sa objavila myšlienka smerujúca k založeniu nového Miestneho odboru Matice Slovenskej v Prahe. Okrem šírenia kultúry, vzdelanosti v materinskom jazyku mal mať aj praktický priaznivý dopad - vytvorenie platených miest pre Slovákov v Prahe. Bolo možné počítať so založením pobočiek MOMS v ďalších mestách s vyšším percentom slovenského obyvateľstva. Takýto odbor v danom období mohol sledovať aj určité politické ciele v rámci nastupujúcej tzv. normalizácie, ktoré mohli časť Slovákov zviditeľniť v priaznivom svetle a dať tak priechod obľúbenému slovenskému klientelizmu.

²¹<http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/download/pdf/40-Novakova-Gabriela-paper.pdf> [online]. 2000 - 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/>

Sieť spoločenských organizácií sa mala znovu zapojiť do štruktúr monopolnej moci KSČ a spoločenské organizácie, ktoré chceli zachovať svoju činnosť boli zasa ovládané komunistickým aparátom. Priame ovládanie mali zaistiť komunistickí funkcionári, ktorí pôsobili v týchto organizáciách. Ich povinnosťou bolo plniť úlohy strany a podľa nich riadiť činnosť spolku, alebo organizácie. V rámci týchto príprav sa mal Slovenský akademický klub zmeniť v Matičný akademický klub a stať sa tak predpolím MOMS. S tým však väčšina členov SAKu nesúhlasila, pretože klub zakladala s iným cieľom – predovšetkým chcela dať priechod slobodnému stretávaniu sa študentov rôznych fakúlt UK a vysokých škôl, realizácii vlastných programov, bez tlaku politickej moci a politických aspirácií. Niektorí členovia po okupácii odišli do emigrácie, ďalší sa venovali štúdiu a po jeho dokončení sa venovali len odbornej práci.²²

Miestny odbor MS v Prahe bol založený 11. 2. 1969 na Valnom zhromaždení v Kultúrnom dome dopravných podnikov v Prahe za prítomnosti asi 700 osôb. Vo svojom programe si kládol podobné ciele, aké mala predtým Československá spoločnosť. Udržiavať a posilňovať česko-slovenskú vzájomnosť, približovať slovenskú kultúru českému prostrediu a Slovákom v Čechách, starať sa o vzdelávanie slovenských detí v materinskom jazyku, propagovať slovenské knihy a tlač. Navyiac hodlal rozširovať členskú základňu, budovať MOMS v ČSFSR a spolupracovať s krajanmi. Sociálne problémy a nerovnosti v tej dobe neexistovali a tak sa nemohli objaviť ani v predkladanom programe MOMS. Nechcel vytvoriť analogickú štruktúru MOMS bežnú v cudzine, v Prahe. V českom priestore chcel na najširšej základni rozvíjať spoluprácu s kultúrno-spoločenskými inštitúciami a orgánmi s obdobnou obsahovou náplňou v ČSR.

²²MERVART, Jan a kol. České, slovenské a československé dějiny 20. století: osudové osmičky v našich dějinách. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Vydáno péčí Historického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové ve vydavatelství Ořtis, 2008. 455 s. ISBN 978-80-7405-032-9, str 259-262

Snažili sme sa svojim skromným podielom prispieť i k prehĺbeniu spolupráce týchto organizácií a orgánov na Slovensku a v ČSR v súvislosti s rozvojom našej činnosti. Pritom sme vychádzali z toho, že je to cesta vzájomného zblížovania v intenciách štátnej politiky, ktorá pomáha konsolidácii v oblasti nášho kultúrno-spoločenského života. Do akej miery odzrkadľoval dianie v slovenských orgánoch na Slovensku môžeme dnes charakterizovať len prostredníctvom orálnej histórie a pocitov ľudí, ktorí sa práce v MOMS zúčastňovali. Nové vedenie jednalo o pripojení k budúcemu MOMS bez vedomia väčšiny členov SAKu, ktorí v novembri 1969 na protest prestali byť členmi. V roku 1970 vznikol zo študentov a absolventov členov MOMS v Prahe Akademický klub MOMS, ktorý deklaroval svoju spoluprácu nielen s MOMS, ale aj s novo založeným Socialistickým zväzom mládeže. Tým definitívne zanikol Slovenský akademický klub vysokoškolákov, ktorý sa chcel zúčastňovať demokratických premien spoločnosti a v novej politickej situácii nechcel pracovať.

Od roku 1971 sa počítalo s legalizáciou MOMS v českej časti republiky, ako samostatnej dobrovoľnej, kultúrnej a spoločenskej organizácie s pôsobnosťou len na území Českej socialistickej republiky, keďže nový zákon o Matici slovenskej registráciu MOMS neumožnil. Okrem Prahy sa uvažovalo o zriadení MOMS v Ostrave a v Karvinej. Predpokladalo sa, že MS v ČR bude mať vlastné vrcholné volebné orgány, vlastné Ústredie s tajomníkom, ktoré bude poskytovať koordinačnú pomoc odbočkám MS v ČSR a po registrácii bude MS v ČSR začlenená do Národného frontu. Keď v apríli 1971 prešla Matica Slovenská pod priame riadenie Ministerstva kultúry SR, zmenili sa aj možnosti o legalizácii Matice Slovenskej v ČSR. Navrhované stanovky kopírujúce ako bolo zvykom stranické orgány, vrátane Ústredného výboru a jeho tajomníka, boli nerealizovateľné. Ani v rámci tzv. normalizačného procesu nebolo možné vybudovať tak zložitú organizáciu spadajúcu pod Národnú frontu.²³

²³NOSKOVÁ, H.: Slováci a slovenská menšina v Českej republike. In: Slovanské národy dnes. Pešková, M. (ed.). Vyd.a nakl. Aleš Čeněk s.r.o. Plzeň 2006, ISBN 80-7380-005, str.72-78

MOMS v Prahe sa ocitol v zložitej situácii. Jeho členovia (1 100 členov) začali pracovať, nemali však organizáciu - spolok, ktorý by ich mohol združovať. Zakladajúci funkcionári hľadali cesty, ako poskytnúť členom legalizáciu pre kultúrnu, osvetovú, vzdelávaciu a športovú činnosť a pestovanie záľub so vzťahom ku Slovensku. Bola to výzva, pretože v Prahe v rokoch 1969-1989 žilo okolo 24 000 Slovákov. Politické ambície ustúpili do pozadia, pretože boli nerealizovateľné a navyše pod tlakom tzv. normalizácie o ne nebol záujem. Činnosť MOMS sa zachovávala prostredníctvom programov v Mestskej knižnici, Národnej knižnici, Slovanskej knižnici, Pražského kultúrneho strediska, Národnej galérie, Zväzu československých spisovateľov, Pamätníku národného písomníctva a ďalších inštitúcií v SR a hlavne prostredníctvom osobností kultúrneho a vedeckého života, ktoré programy vytvárali.²⁴

2.3. Súčasnosť Klubu slovenskej kultúry

KSK má v súčasnosti okolo 2 700 členov nielen slovenskej národnosti. Má nové stanovy z roku 2005, ktoré ho definujú ako slovenské národnostné občianske združenie pokračujúce v činnosti slovenských spolkov z medzivojnového obdobia, udržiavajúce česko-slovenské vzťahy, prezentujúce a rozvíjajúce slovenskú kultúru a vzdelanosť v ČR. Jeho vrcholným orgánom je valné zhromaždenie, ktoré sa schádza raz za dva roky, volí 9 člennú Radu KSK a revíziu komisiu. Rada KSK volí 5 členné predsedníctvo, ktoré volí predsedu. Organizačnú činnosť a ekonomický chod KSK riadi tajomník, ktorý je jeho štatutárnym zástupcom. V rámci KSK pracujú pod vedením odborníkov sekcie: seniorská, divadelno - rétorická, filmová a fotografická, výtvarná, tradičnej kultúry, dokumentačná, športová a vlastivedná. So všetkými sekciami spolupracuje redakcia Listov, ktorá má v rámci KSK samostatné postavenie. Riadi ju šéfredaktor, ktorý je súčasne tajomníkom KSK.

²⁴<http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/download/pdf/40-Novakova-Gabriela-paper.pdf> [online]. 2000 - 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/>

Finančné prostriedky na svoju kultúrnu, vzdelávaciu a spoločenskú činnosť KSK získava zo štátnych dotácií prostredníctvom vypracovaných projektov, z darov sponzorov, z príspevkov členov, z projektov podaných v SR a z projektov podaných v rámci fondov EU. Kultúrna činnosť má svoj základ v sekciách, ktoré podľa svojho zamerania pripravujú literárne pásma pre dospelých, pre deti a stredoškóľákov, bábkové a maňuškové divadlo pre deti, cvičí deti v rétorickom prejave, učí ich dabingu, pripravuje výstavy, programy o tradičnej kultúre, programy s historickou tematikou. Špeciálnou časťou je dokumentačná činnosť, ktorá sa sústreďuje v Dokumentačnom a muzeálnom stredisku.²⁵

K často uvádzaným programom patrí:

Od ľudovej balady k moderne Viera Kučerová, Martin Matejka

Dominik Tatarka – Medzi Slovenskom, Prahou a Parížom (detstvo a mladé letá D.Tatarku na pozadí jeho literárnej tvorby, spojené s dramatizovaným čítaním) Pripravili a účinkujú: Helena Nosková, Viera Kučerová, Martin Matejka

Dominik Tatarka a jeho doba Výklad histórie a reálií Slovenska v rokoch 1914-1989 ako podklad k osobnosti a tvorbe D.Tatarku, rozbor jeho diel a dramatizované ukážky z nich) Helena Nosková, Viera Kučerová, Martin Matejka

Jaroslava Blažková – konflikt generácií Osobnosť slovenskej spisovateľky života a dielo zasadené do dobovej atmosféry Slovenska 50.-60. rokov minulého storočia, dramatizované čítanie. Pripravili a účinkujú: Helena Nosková, Viera Kučerová, Martin Matejka

Súčasná slovenská literárna tvorba – Jana Juráňová, Jaroslava Blažková, Peter Pišťánek, Igor Otčenáš, Gabriela Rothmayerová s dramatizovaným čítaním pripravili a účinkujú: Helena Nosková, Viera Kučerová, Martin Matejka

Ako sa meral čas. Slovenský zvykoslovný cyklus v kontexte strednej Európy I. Zimný a jesenný cyklus. II. Jar a leto. Pripravili a účinkujú: Helena Nosková, Viera Kučerová. Doplnené hudbou, ukážkami výroby maľovaného perníku, kraslíc, ozdôb

²⁵<http://www.matica.sk/>. Matica slovenská [online]. 2014 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.matica.sk/historia-matice-slovenskej.phtml?search_string=%C8eskoslovensko

Vianočných i Veľkonočných, viazanie kytíc, atď. spoločne s cyklom Zuzany Štancelovej Výtvarne pracovať s nielen s deťmi

Bábkové divadielko pre deti

Jak Kašpárek do pohádky přišel a v rozprávke zablúdil Multikultúrna Praha pohľadom detí. Pripravili a hrajú: Viera Kučerová a Vlado Štancel. Scénograf a bábký: Zuzana Štancelová.

Maňuškové divadlo

S básničkami, pesničkami do rozprávky pod'te s nami Odborne pripravil Ján Sebechlebský. Hrajú Viera Kučerová a Matej Matejka

Výtvarná sekcia – výstavy

Pražské inšpirácie – pripravila Naďa Vitanovská. Slovenskí výtvarníci inšpirovaní Prahou.

Vnútorňý pohľad - pripravila Naďa Vitanovská. Slovenskí výtvarníci v ČR.

Medzi racionalitou a vášňou - pripravila Eva Zelená. K 100. výročiu narodenia Hermanna Kvasicu.

Svet rozprávok - pripravila Zuzana Štancelová. Slovenskí výtvarníci v ČR deťom. Ilustrácie detských kníh.

Masarykovci a Bystrička – Naďa Vitanská a Zuzana Štancelová.

Česko-slovenské dominanty Prahy – Zuzana Štancelová a Helena Nosková Atd²⁶

2.4. Mediálna a edičná vydavateľská činnosť

Slovenská menšina v ČR vyvíja rozsiahle mediálne a vydavateľské aktivity. S finančnou podporou vlády ČR vydáva tri hlavné spoločenské mesačníky. Najvyšší náklad (cca 8-tisíc výtlačkov) má časopis Slovenské dotyky, ktorý vychádza s prílohou Literárne dotyky. Vydáva ho Slovensko-český klub. Je zameraný na slovenskú menšinu v ČR i na českú verejnosť. Jeho ročná dotácia je 2,88 mil. Kč.

²⁶[Http://www.klubsk.net/Clanky/BratKSK.pdf](http://www.klubsk.net/Clanky/BratKSK.pdf).[Http://www.klubsk.net/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=11&Itemid=28](http://www.klubsk.net/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=11&Itemid=28) [online]. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: Aktuality

Časopis Slovenské dotyky vychádza pod týmto názvom od roku 1996, avšak redakčný kolektív nadväzuje na dlhšiu tradíciu. Neobmedzuje sa iba na slovenskú tematiku v ČR, hoci je neobyčajne rozsiahla a zaujímavá, ale venuje sa česko-slovenským vzťahom vo všetkých oblastiach. Tento mesačník pútavým spôsobom predstavuje osobnosti, život a práca ktorých sú spojené s oboma našimi krajinami. Veľmi podrobne sa venuje česko-slovenským kultúrnym vzťahom, nech už ide o divadlo, film, hudbu alebo slovenské umenie. Slovenské dotyky vykazujú najvyšší náklad i čitateľnosť zo všetkých menšinových časopisov v ČR i zo všetkých slovenských periodík v zahraničí. Vychádza s podporou vlády ČR, osobný finančný dar venoval na jeho vydávanie aj prezident Václav Havel.

Časopis Korene má 5 500 výtlačkov a toto periodikum oslovuje aj najmladšiu generáciu prostredníctvom detskej prílohy Korálky. Vychádza ako mesačník bez prerušenia od roku 1993. V roku 1993 vychádzal pod názvom Džavot. Časopis Korene je klasickým periodikom národnostnej menšiny, odrážajúcim jej problémy a informujúcim o záležitostiach, ktoré Slovákov v ČR zaujímajú. Rovnako ako vydavateľ vo svojej činnosti aj časopis vo svojom obsahu, dodržiava zásadu nadstraníckosti a pozitívneho vzťahu k domovine príslušníkov slovenskej menšiny v ČR - Slovensku. V jeho obsahu je maximálny priestor venovaný informáciám o aktivitách Slovákov v Českej republike a spolkov v ktorých sa združujú. Časopis reflektuje aj široko založené aktivity vydavateľa (OS v ČR), pravidelne informuje o živote Slovákov v iných (hlavne európskych) krajinách a v živom kontakte je s veľkým množstvom svojich čitateľov. Rastie počet predplatiteľov časopisu a so záujmom je prijímaný aj príslušníkmi majoritného národa. Vydavateľom je Obec Slovákov v ČR.²⁷

Časopis Listy od roku 2003 ho vydáva Klub slovenskej kultúry. Predchodcom bol časopis Slovenské listy s literárnou prílohou Elán. Vzhľadom na slovenskú i českú členskú základňu je časopis dvojjazyčný.

²⁷ NOSKOVÁ, H.: Slováci a slovenská menšina v České republice. In: Slovanské národy dnes. Pešková, M. (ed.). Vyd.a nakl. Aleš Čeněk s.r.o. Plzeň 2006, ISBN 80-7380-005, str.84

Zaoberá sa slovenskou a českou kultúrnou a spoločenskou scénou. Jeho úlohou je podporovať a informovať o akciách, udalostiach a rôznych podujatiach v návaznosti na rozvoj a podporu slovenských tradícií v Českej republike.

Zrkadlenie – Zrcadlení. Zrkadlenie je dvojjazyčným štvrt' ročníkom. Vydáva ho Slovenský literárny klub ČR v spolupráci so Slovensko-českým klubom a s podporou MK ČR. Napriek skromnému finančnému zabezpečeniu je každé číslo nielen graficky veľmi nápadité, sprevádzané fotografiami a ilustráciami skvelých slovenských fotografov a výtvarníkov, ktorí žijú v Česku, ale je aj obsahovo bohaté a skutočne zrkadliace slovensko-české literárne i širšie kultúrne vzťahy. Najnovšie číslo okrem uvedeného štúrovského bloku prináša texty víťazov už druhého ročníka literárnej súťaže Jána Kollára, v ktorej sa zúčastňujú s textami v češtine a slovenčine najmä českí stredoškólační a vysokoškólační, viacerí z nich so slovenskými jazykovými koreňmi.²⁸

Okrem periodík vydávajú Slováci v ČR rad neperiodických knižných publikácií. Literárna tvorba je súčasťou bohatého spektra krajanskej kultúry. V Prahe evidujeme udržiavanie tradície slovenskej literatúry – od Jána Kollára cez spolok Detvan, Ivana Kraska, Rudolfa Fábryho, Jána Smreka až po súčasnosť. Na pôde literárnej tvorby, vydateľskej a edičnej činnosti pôsobia viaceré spolky, z ktorých produkcie vyšli zaujímavé publikácie. Výrazne najvýznamnejšími vydavateľmi sú Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR, po istý čas v minulosti aj Zväz Slovákov v ČR. Vydateľská produkcia tandemu Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR má niekoľko vrstiev.²⁹

²⁸[Http://www.slovacivosvete.sk/2171/archiv-casopisu-zrkadlenie/-zrcadleni-2011.php](http://www.slovacivosvete.sk/2171/archiv-casopisu-zrkadlenie/-zrcadleni-2011.php).
[Http://www.slovacivosvete.sk/](http://www.slovacivosvete.sk/) [online]. 2006 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: Archív časopisu ZRKADLENIE / ZRCADLENÍ 2011

²⁹[Http://www.litcentrum.sk/23331](http://www.litcentrum.sk/23331). Úvodná stránka - Literárne informačné centrum [online]. 2003-2014 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: 2004-10-22 / Zrkadlenie českej a slovenskej literatúry - Literárne informačné centrum

Časť z nej predstavuje osobnosti – príkladom môžu byť knihy profilov „30 Slovákov v Českej republike“, 1997, či „Slovensko-české osudy (100+1 osobnosť českej spoločnosti v Českej republike)“, 2001, ale aj memoáre Viktora Čárskeho či Ľubomíra Feldeka. Ďalšie prinášajú literárnu a výtvarnú tvorbu jednotlivých autorov (M. Dediča, D. Gregorovej-Prášilovej, J. Junasa, J. Kuniaka, J. Rakytku, V. Skalského, J. Šajmoviča, M. Vaneka, N. Vokušovej, P. Župníka a ďalších). Slovensko-český klub vydáva i publikácie súhrnnej povahy. Spomenúť možno hoci antológiu „Slovenská literatúra v Prahe 2000“, 2000, „Pražské inšpirácie slovenských spisovateľov (Praha v zrcadle Slovenskej literatúry)“, 2001, pendant „Rozdíly sblíží (Čeští spisovatelé o Slovensku)“, 2005, či s D+Gallery výpravnú výtvarnú publikáciu Čas v súvislostiach, 2005. Osobitnú zmienku si zasluhuje „Čítanka moderní slovenské literatury pro střední školy“, 2003, alebo zborník „Slovenský jazyk na české škole“, 2005, doplnený aj didaktickým CD-ROMom. Vynechať asi nemožno jediné dostupné samostatné české vydanie Proglasu, alebo celkom výnimočnú štúrovskú tetralógiu z pera Zdenky Sojkovej, ktorej za to bola udelená aj Cena ministra kultúry SR.³⁰ Ďalším významnejším vydavateľom je Zväz Slovákov v ČR. Jeho aktivity sa však sústredili prevažne do rokov 1994-96. Tituly Zväzu Slovákov v ČR sa zameriavajú prevažne na históriu a pochádzajú väčšinou z dielne predsedu tohto združenia, historika Jána Mlynárika (najnovším z nich je druhý diel publikácie „Slovenští studenti na českých vysokých školách v letech 1930-39“).

Obec Slovákov v ČR vydala niekoľko publikácií, venujúcich sa demografickým, sociologickým a iným analýzám slovenskej menšiny v ČR („Quo vadis slovenská menšina“, 1999, „Slovenskosť v multikultúrnom svete“, 2001). Klub slovenskej kultúry okrem publikácií mapujúcich jeho vlastnú bohatú históriu vydal v roku 1997 napríklad aj rozsahom veľkú encyklopedickú brožúru „Kto je kto v slovenskej menšine v ČR a v česko-slovenských vzťahoch“.

³⁰<http://www.slovaci.cz/homepage.aspx>. <http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=7a36ed05-d8ad-46f0-9619-8d25da2e8a74> [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: Obec Slovákov v Českej republike

Do zoznamu slovenských spolkov, vyvíjajúcich aj nakladateľskú činnosť, sa jednou publikáciou zaradila aj Demokratická aliancia Slovákov („Průvodce právy příslušníků národnostních menšin“, 1994).³¹

V praktickej časti sa budeme zameriavať podrobnejšou analýzou periodík vydávaných organizáciami národnostných menšín, na ktoré je poskytovaná dotácie zo štátneho rozpočtu. Analýzy obsahujú popisy štyroch vyššie uvedených periodík slovenskej menšiny. Popisy majú rovnakú štruktúru zodpovedajúcu spoločne dohodnutej metodológii práce. Po uvedení údajov o periodicite, rozsahu a vydavateľmi časopisu nasleduje časť o histórii periodiká. To platí aj o nasledujúcej časti, ktorá sa zaoberá súčasným zložením redakcia z hľadiska jej profesionality (vzdelanie a zameranie členov redakcie, dobrovoľnícka, či platená práca) a hlavného poslania redakcie.

³¹[Http://www.litcentrum.sk/23331](http://www.litcentrum.sk/23331). Úvodná stránka - Literárne informačné centrum [online]. 2003-2014 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: 2004-10-22 / Zrkadlenie českej a slovenskej literatúry - Literárne informačné centrum

3. KULTÚRA A UMENIE NA ÚZEMÍ ČESKEJ REPUBLIKY

Slováci udržiavali a naďalej udržiavajú svoje kultúrne dedičstvo a kultúrny život na vysokej úrovni. Je to dané aj existenciou mimoriadnej komunity špičkových slovenských umelcov žijúcich predovšetkým v Prahe. Okrem cirkevných prakticky všetky združenia svojim zameraním zasahujú širokú oblasť kultúry. Obec Slovákov je známa udeľovaním výročnej Ceny Mateja Hrebendu dvom osobnostiam z ČR a SR za ich osobný prínos pri upevňovaní slovensko-českej vzájomnosti. Slovensko-český klub je hlavným aktérom každoročného cyklu festivalov Dni slovenskej kultúry v ČR, organizovaného v rôznych mestách v spolupráci s miestnymi organizátormi, s Klubom slovenskej kultúry, alebo Obcou Slovákov v ČR. Toto združenie je takisto garantom projektu Československá scéna, čo je spolok mladých slovenských divadelníkov hrajúcich spolu s českými umelcami v pražskom Café Teatri Černá labuť.

Spomenúť možno ďalšie kultúrne podujatia, napríklad divadelné festivaly To najlepšie zo slovenského humoru a Slovenské divadlo v Prahe (organizuje Klub slovenskej kultúry, Divadlo Bez zábradlí a iné), Slovenský ples v Prahe (podieľajú sa na ňom všetky spolky) atď. Projekt výnimočnej výstavy slovenských fotografov, ktorou Galéria mesta Prahy otvorila v decembri 2013 Dom fotografie, finančne podporil aj Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Do spektra aktivít Slovákov a ich združení patria hudobné koncerty, výstavy, prednášky, besedy, knižné prezentácie, filmové prehliadky, tematické zájazdy na Slovensko, družobné kontakty, spoločenské zábavy a plesy a pod. Vývoj potvrdzuje, že po určitom období stagnácie sa záujem o slovenskú kultúru v ČR zvyšuje, čo má prirodzene pozitívny vplyv na vzájomné vzťahy oboch národov.³²

³² [Http://www.slovaci.cz/homepage.aspx](http://www.slovaci.cz/homepage.aspx). [Http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=7a36ed05-d8ad-46f0-9619-8d25da2e8a74](http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=7a36ed05-d8ad-46f0-9619-8d25da2e8a74) [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: Obec Slovákov v Českej republike

3.1 Postmoderna všeobecne a vo fotografii

Všeobecnú pozornosť získal postmodernizmus v 70. rokoch. Najskôr sa tak označoval architektonický štýl. Časom ale prenikol aj na univerzitnú pôdu, na katedrách angličtiny a filozofie. Tento výraz sa objavil ako označenie všeobecnejšieho kultúrneho javu. Väčšina zdrojov uvádza, že tento pojem vznikol na základe Lyotardovej publikácie O postmodernizme. Jedná sa o poznatky zozbierané v oblasti sociológie, z ktorej je prebratá postindustriálna spoločnosť. Rovnako ako jedným z hlavných znakov postmodernity je pluralita, vyskytuje sa aj princíp plurality názorov v prístupe postmodernity samotnej. Termínom postmoderna, je označovaný iný spôsob teoretickej práce, ako aj spôsob filozofovania. Je to spôsob videnia sveta, života a jeho prežívanie. Postmoderný prístup je realita dneška, vyjadrujúca novú tradíciu. Predstavuje snahu prekročiť hranice modernizmu odmietnutím moderného postoja k životu. Postmoderné uvažovanie na svet je potrebné vnímať v kontexte moderného sveta, na ktorom je postavený a ktorý prekračuje. Postmoderna je termín dosť nejasný práve preto, že odporuje podrobnejšiemu určeniu významu a je spojovaný s kultúrnou situáciou. Už z názvu slova je možné charakterizovať význam časového určenia, že postmoderna je etapa v dejinách kultúry, ktorá stanovuje rozdiel ku vzťahu k minulosti. Cez to všetko je dôležité uvedomiť si, že postmoderna a postmodernizmus nie je vynález teoretikov umenia ani filozofov. Ide skôr o to, že reálny svet a život sa stal postmoderným.³³

O postmodernom období môžeme uvažovať v globálnych rozmeroch. Na rôzne definície postmodernity narazíme aj vo fotografickej literatúre, väčšina z nich však tento problém zužuje. V osemdesiatich rokoch sa tvorba predošlého obdobia rozvinula v umení označovanom ako postmodernom. Jedným z rysov postmodernity vo fotografii bol útok proti smerovaniu fotografie od dokumentu k fotografii výtvarnej.

³³GRENZ, S., Úvod do postmodernizmu. 1. vyd. Praha: Návrat domů, ©1997. 199 s. ISBN 80-85495-74-0, str. 12-17

Súčasne sa tak menil aj vzťah fotografického obrazu k spoločnosti. Postmodernisti tvrdili, že obraz nesmie (na rozdiel od ručne vytvoreného obrazu) požadovať právo na jedinečnosť a že fotografia si privlastňuje, kopíruje niečo, čo už existuje. Vzhľadom k tomu, že ani fotograf ani divák nie sú schopní prekročiť dobou udané kultúrne vzorce. Teda nie je možné vytvárať fotografické obrazy, ktoré by boli esteticky a emocionálne nadčasové a všeobecne zrozumiteľné. Fotograf podnecuje úvahy o dobových spoločenských javoch.

Niektorí autori ako Sherrie Levine, ktorá fotografovala známe diela a Richard Prince, ktorého námetmi boli fotografie z módnych časopisov sa snažili zaútočiť na modernistickú predstavu fotografa, ako charismatickej postavy s jedinečnými schopnosťami.³⁴ Postmoderné stratégie ponúkali širokú škálu možností od napodobovania filmových fotosekov, či elegantných reklamných fotografií až po aranžovanie scén so živými modelmi alebo bábkami.

Iný postmoderný prístup sa snažil o akési rozuzľovanie mýtov súčasnej spoločnosti pomocou nájdených fotografií kombinovanými s textami. Išlo o pripomínanie postojov populárnych médií divákovi. Takýto výklad postmodernizmu sa ukazuje ako zúženie postmoderných princípov tak ako sú chápané v ostatných druhoch umenia. Tu je dôraz kladený na nepôvodnosť a napodobovanie – teda na princípy, ktoré nájdeme u Barthesa aj u Derridy, ktoré ale predstavujú len jeden aspekt postmoderny.

Sherrie Levine často uvádzaná ako príklad postmodernej autorky je skôr zaujímavým, ale okrajovým príkladom odcudzenia diela ako celku, nie však miešania či stretávania kódu. Nie je teda postmodernistkou v tomto slova zmysle, akým je obvykle vnímaný v iných oblastiach umenia. Podľa historikov hovoríme miestami o miešaní kódov a zmieňujeme sa o kombinácií fotografie s textom.

³⁴ROSENBLUM, N., A history of women photographers. New York: Abbeville Press, Praha: Silverio R.1994. ISBN 1-55859-761-1.s.562-577, str.63

Jedná sa však len o príklady postmoderného miešania kódov, ktoré by sa podarilo priviesť na všeobecnejšiu rovinu. Keď akceptujeme požiadavku o postmodernizme, ku ktorému sme sa dopracovali v rámci umenia, čo chápeme ako priestor, kde pravidlá a ciele nie sú dané ale existujú rovnako ako aj kódy, ktorými tieto skutočnosti popisujeme, potom zistíme, že niektoré príklady sú akceptovateľné. Sherrie Levine a Richard Prince prefotografovali už vytvorené snímky, čo môžeme považovať za výnimočný, ale možný príklad prehodnocovania jazykov. Tieto fotografi útočia na reč reklamy a časopisov a tým spájajú jazyk umenia s jazykom reklamy vrátane fotoseku a elegantnej časopiseckej fotografie. V širšom slova zmysle môžeme miešanie kódov chápať, nielen ako referencie k iným historickým etapám či vysokým a nízkym štýlom, ale všeobecne ako zmätok kódov, potom je tá to definícia predsa príliš úzka a ťažko akceptovateľná.

Predom uvedené informácie je potrebné doplniť, že miešanie jazykov umenia a reklamy, kamufláž jedného z druhým, či už sarkasticky alebo z radosti mystifikácie, ponúkol pred postmodernizmom už iný výtvarný štýl. Jedná sa o pop-art, ktorý vznikol v 50.tých rokoch v Británii a ktorý miešal reklamu a jej kliše s umením. V tomto zmysle teda nie sú autori noví. Pop-art v sebe nesie prehodnocovanie jednoznačných kódov a stopy postmodernizmu sa dajú nájsť o dosť skôr ako v 80.tých rokoch. Pokiaľ berieme dôraz na princíp kopírovania a nepôvodnosti, potom je potrebné zdôrazniť aj to, že takýto náhľad na fotografickú postmodernu v anglicky písanej literatúre je dosť rozšírený.³⁵ V tomto zmysle dôraz na nepôvodnosť a princíp kopírovania vniesli do publikácií o fotografii predovšetkým americký teoretici na prelome 70.tých a 80.tých rokov. V článku *Fotografia ako postmoderná aktivita* sú zmienený práve Levine a Prince ako typický postmoderní autori. Neskôr je dodávaná informácia, že fotografia začína fungovať ako umenie, ktoré narušuje bariéry oddelených modernistických kategórií maliarstva a sochárstva. Tieto kategórie sú zbavované vlastného spravovania idealizmu a takisto svojej moci.

³⁵CÍSAŘ, K., ed. *Co je to fotografie?*. Vyd. 1. Praha: Herrmann&synové, 2004. ISBN 80-239-5169-6, str.42-53

Prvé zrozumiteľné príklady narušenia bariér sa odohrali už v 60.ých rokoch, keď Rauschenberg a Warhol začali prenášať fotografie na plátno pomocou sieťotlače. Ďalší teoretici chápu postmodernizmus ako smrť estetických kategórií či koniec modernistickej fotografie ako výtvarného objektu. Rozličnosť postmodernej a umeleckej fotografie a ich postavenie na estetických kvalitách. Táto kategorizácia je dnes už ťažko predstaviteľná. Pokiaľ v ranných postmoderných prácach boli estetické kvality naozaj potlačené, potom u nasledujúcich fotografov vzrástol záujem o vysoko estetizovaný objekt.³⁶

Postmodernizmom snažiaci sa riešiť vzťah umenia a kultúry je sám o sebe problematický. Pokúša sa kritizovať našu kultúru z vnútra, pretože verí, že vnútorný pohľad neexistuje. Moderný mýtus a jeho prepojenosť na literárnu teóriu znamená, že systém oceňuje intelekt viac ako vizuálnu kvalitu. Aj cez to všetko mladú generáciu umelcov postmodernizmus fascinuje. Postmodernizmus je niečo viac ako posledná móda v umeleckom svete.

Tento pohľad je taktiež zaujímavý, pretože označuje vzťah umenia a kultúry v postmodernizme tým, že nevidí postmodernizmus ako čosi bez pochyb rozmanité a kritické, ale nie je ani predpojatý. Chápanie postmodernej ako širokého spektra je bližší princípom, ktoré sme doposiaľ zdôrazňovali a tiež postmoderne, aká je chápaná v architektúre, literatúre či filme.

³⁶BERTENS, J., NATOLI, P., Encyklopedie postmodernismu. Vyd. 1. Brno: Barrister&Principal, 2005. Encyklopedie. ISBN 80-86598-26-8, str. 198-206

3.2. Československá fotografia v postmodernom období

Začiatok 80.tých rokov bol v znamení postmoderného prístupu k fotografickému médiu. Autori postmoderny odmietli nevyhnutnosť hľadania nových postupov a začali sa stotožňovať s možnosťou slobodnej hry s už známymi štýlmi a znakmi, tradíciou. Nešlo im o to, aby ich fotografie ešte nikto predtým nevidel, ale zaujímala ich nezvyčajná kombinácia už známych prvkov. Kontakty so svetom v tej dobe neboli ešte nijako bohaté. V tomto období sa sformoval vo fotografii prúd označovaný za „novú slovenskú vlnu“ (ide o odkaz na slovenskú novú vlnu z konca 60.tých rokov), ktorý v mnohých smeroch pripomínal princípy postmoderny.

Svojím spôsobom išlo o reakciu na sociálnu fotografiu, ktorá síce kládla za cieľ zlepšovať svet, ale na koniec nedosiahla nijakú zmenu (ani v Československu, ani nikde vo svete). Mladí autori sa pokúšali vymknúť z ciest racionalizmu tvorby, ktorá mala dôraz na emocionálne hodnoty diela. Cenu subjektivismu spoznali v konfrontácii s týmito osobnosťami, ktoré vďaka experimentu dokázali osloviť nasledujúcu generáciu.³⁷

Nová slovenská vlna obnovila atmosféru slobody, nezávislosti, hier a akcií, ktoré charakterizovali tvorbu Ľuby Lauffovej, Miloty Havránkovej z prelomu 60.a70.tých rokov. Napriek tejto i ďalším súvislostiam (napr. sklon k aranžovaniu a inscenácii, blízkosť k módnjej či reklamnej fotografii, pop-artu) je tvorba mladých fotografov predsa len značne odlišná od diela predchodcov.

Práce Jána Pavlíka, Mira Švolíka, Vasila Stanka, Ruda Prekopa, Tona Stana, Petra Župníka, Martina Štrbu, Kamila Vargu rezignovali na rušenie hraníc medzi umením a životom, ich záujem o perifériu nevyžadoval jej nové, odlišné vnímanie. V záhlaví ich prác by mohol byť spoločný názov – pozitivita.

³⁷HRABUŠICKÝ, A., MACEK, V., Slovenská fotografia 1925-2000 Moderna-Postmoderna-Postfotografia. Bratislava 2001. ISBN: 80-8059-058-3, str. 346

Tejto generácii nebola príznačná len sloboda a populárna kultúra, ale hlavne to, že všetkým týmto elementom ponechávala pôvodný kontext. Táto vlna odmietla racionalitu konceptualizmu, nepriala predstavy, ktoré vnímali umenie ako „svedomie národa“, ako signálu ohrozujúceho spoločnosť.³⁸ Hrdinom tejto vlny bol Andy Warhol. Razantný vstup novej generácie vyplýval z faktu, že sa odohral v pražskom prostredí, ktoré desaťročia kultivovalo pojem fotografickej špecifickosti. Mladí autori oboch štátov odmietali pokračovať v tejto línii a do fotografie vtiahli tanec, divadlo, inscenácie, úplne prevrátili tradičné portréty, aktu, zátišia atď. Rozdiel bol, že vznešené námety boli nahradené absurditou, čo nikdy nebolo súčasťou vážnej umeleckej tvorby.

Príznačným znakom je, že s inscenovaním, čo ju spája s prelomom 60.rokov, využíva aj fotografické postupy, čo ju spája s experimentálnou érou prvej polovice 70.rokov. Nepovažovali negatív za nedotknuteľný, maľovali či vlepovali, strihali, pristupovali k objektu manipulačne. Dôraz kládli na interpretáciu, na recesiu a iróniu, než na objavenie dovtedy nikým nepoužitého postupu, obrazu, situácie. Pre túto skupinu nebol dôležitý pokrok v umení, ale zhoda z ich citovým rozpoložením. Nikdy pritom nestratili schopnosť metaforického myslenia. K charakteristickým znakom fotografie 80.tých rokov patrí presun aktu, resp. fotografie tela do centra diania. V predchádzajúcich desaťročiach sa telo skôr obchádzalo, ale skoro vôbec sa jeho telesnosť nevnímala priaznivo.³⁹

³⁸RUSINOVÁ, Z. a kol., Dejiny slovenského výtvarného umenia 20.storočia. Slovenská národná galéria, 2000. Bratislava 2000. ISBN: 80-8059-031-1, str. 199

³⁹ŠTREIT, J., (Ab)normalizace = (Fake) normalization. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009. ISBN 978-80-85945-56-0, str. 23

3.3 Súčasná fotografia a jej premeny

Korene súčasnej fotografickej tvorby siahajú hlboko do 60.tých rokov. Rozvíjajú sa procesy začaté v priebehu spomínaného desaťročia, ale zároveň sa uskutočňujú objavy z tohto obdobia. Na prelome 60. a 70.tých rokov sa v rámci bohato orientovanej tvorby posunulo ťažisko od jednotlivých snímok k inscenovaniu nereálnych príbehov. Už v tom čase sa začalo hovoriť o tzv. novej vlne československej fotografie, ktorá mala zastúpenie aj medzi slovenskými autormi Peter Breza, Zoltán Šáro, Anton Sládek. Celý tento prúd bol príznačný symbolizmom, expresionizmom a v neposlednom rade aj módou, reklamnou fotografiou a súčasne snaha o skoré upútanie diváka. Vo fotografiách sa začali objavovať seriály a cykly. Vlna aranžovanej fotografie doznievala až do druhej polovice 70.tých rokov. Názorom a celkovým pocitom inscenovaním poetických neznmyslov bola v protiklade k dobe, ktorá tolerovala optimizmus prvomájových sprievodov. V rámci dokumentárnej fotografie Ľubo Stacho v cykle Študenti, snímanom vo vysokoškolskom internáte v priebehu jedného roka vytvoril štúdiu o živote a hodnotách jednej skupiny. V dlhodobých cykloch Jána Reču z domovov dôchodcov a ústavov starostlivosti pripomenuli témy z oblasti života, ktoré takmer vymreli.⁴⁰

V rámci tzv. výtvarnej fotografie od polovice 70.tých rokov vyčnievali študenti FAMU. Bolo to okolo dvadsať študentov, takže ich vplyv na slovenskú tvorbu bol nezanedbateľný. Skupina týchto ľudí bola rozdelená na autorov ovplyvnených maliarskym či grafickým cítením (Milota Havránková, Ľuba Lauffová) skupina vyjadrujúca sa cez fotografické médium (Stano Filko, Michal Kern) a skupina reportážnej a dokumentárnej fotografie (Ľubo Stacho, Ján Rečo).

⁴⁰RUSINOVÁ, Z. a kol., Dejiny slovenského výtvarného umenia 20.storočie.Slovenská národná galéria, 2000. Bratislava 2000.ISBN: 80-8059-031-1,str.203

Treba podotknúť, že práve výtvarná fotografia je u nás chápaná ako umelecká a ostatné prístupy sa nedoceňujú. V 70. rokoch Milota Havránková dovedla manipuláciu s fotografiou na takú úroveň, že jej farebné snímky sa na nerozoznanie približovali výtvarným dielam. Pretváraním prírodných a geometrických štruktúr ju dovedlo k realizácii filmu postavenom na časovej premene.

Na prelome 60. a 70. rokov vidíme nové formy kontaktov fotografie s inými umeniami. Konceptualizmus a akčné umenie vniesli nové podnety do tvorby. Dokumentácia ako samostatné dielo bolo zmýšľané len ako záznam, ale vytvorilo spoluprácu výtvarníkov s fotografmi, ktorý poskytli kvalitnú úroveň diela. Prvé sekvencie vznikali zobrazením kratších udalostí. Jedným z tvorcov bol Július Koller. Tvoril sekvencie s dvoma, občas s viacerými zábermi, tie znázorňovali krátky časový posun. Neskôr rozvíjal túto koncepciu mimo fotografických sekvencií.⁴¹

Ďalšou možnosťou v inscenovaní je spájanie textu, pojmu v rôznej podobe s fotografiou. Stano Filko vo svojich projektoch Asociácie používal fotografiu spojenú s výpiskami z vedeckých publikácií. Rudolf Sikora sa venoval taktiež tomuto, ale rozvinul to o metaforický posun. Neskôr svoje diela spracovával, už bez textov priamou fotomontážou. Jeho fotomontáž sa líši od tradičnej, výtvarne orientovanej. Jednotlivé časti vystupujú v novodobom postupe a vytvárajú text, ktorý je potreba čítať a pozorovať.⁴²

Vo fotografii jestvujú ďalšie formy koláží a montáží. Alex Mlynárčik v montážach fotografií tvoril nové spojenia. Prekvapujúce, humorné, ktoré nadobudli veľkolepé vízie. Osobitným spôsobom zasiahol do problému Michal Kern, ktorý fotografiu tematizuje do vzťahov obraz – odraz, zdvojenie a zrkadlenie. Realizoval fotografické sekvencie s názvami Dvojité zrkadlenie, Premeny zrkadla, Hľadanie obrazu, Spojitosť.

⁴¹RIŠLINKOVÁ, H., POSPĚCH, T., LENDELOVÁ, L., Česká a slovenská fotografie osmdesátých a devadesátých let 20. století = Czech and Slovak photography of the 1980s and 1990s. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2002. ISBN 80-85227-50-9, str. 128

⁴²HRABUŠICKÝ, A., MACEK, V., Slovenská fotografia 1925-2000 Moderna-Postmoderna-Postfotografia. Bratislava 2001. ISBN: 80-8059-058-3, s. 348

Skúmal v nich vzťahy odrazových vrstiev (vodná hladina – zrkadlo) a menivosť zrkadlových obrazov v čase. Všetko skladal do prírodného rámca. Objavuje sa luminografia - kreslenie svetelným zdrojom v priestore a jeho zaznamenávanie predĺženou expozíciou. Názov svetelná kresba odkrýva ešte jednu dôležitú rovinu tejto fotografickej techniky. Svetlo sa nielen fotografuje, ale je možné z nim maľovať a vedome kresliť. Tejto technike sa venovalo viacero autorov, ktorým sa podarilo luminografickou akciou rozšíriť svoj výtvarný program.⁴³

Sociálny objektivismus v reportážnej a dokumentárnej fotografii reprezentuje niekoľko autorov. Jozef Sedlák v cykle z ústavov sociálnej starostlivosti, venuje pozornosť problémom, ktoré moderná spoločnosť často obchádzala. Sedlák podobne ako Rečo spracováva skôr jemnejším spôsobom a nedramatizuje už aj tak samotne tragické prostredie. Pre Ľuba Stacha sú výpovedné presahy do rôznych žánrov. Cykly ako (Študenti, Dom mesta) sú dokumenárno – sociologizujúce. Časom spracováva dramatickejšie cykly (Baníci). Neskôr začína obnovovať súčasné zásahy výtvarného umenie do fotografie. Na rozdiel od podobných generácií kladie dôraz na znaky a symboliku v dielach⁴⁴ Na prelome 80. a 90.tých rokov sa uskutočnili viaceré výstavy, ktoré poskytli prehľad o najvýznamnejších osobách aktuálnej fotografickej scény. Tieto výstavy zahrnuli aj tvorbu emigrantov, ktorí predtým v Československu nemohli vôbec vystavovať.

Bratislavskú výstavu Slovenská fotografia 80. rokov Brno, Varšava, Moskva, ktorú zároveň sprevádzala prehliadka absolventov FAMU (obidve v roku 1989), prezentovala všetkých československých autorov. O dva roky vznikol výstavný projekt Súčasná slovenská fotografia, ktorá sa prezentovala v rámci storočnice Všeobecnej československej výstavy v Prahe, 1991. Výstavy zhrnuli trendy a prezentovali určujúce osobnosti 80.tých rokov.

⁴³MRÁZKOVÁ, D., Příběh fotografie: vyprávění o historii světové fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů významných osobností a mezních vývojových okamžiků. 2., upravené vyd. Praha: Mladá fronta, 1986, str. 46

⁴⁴RUSINOVÁ, Z. a kol., Dejiny slovenského výtvarného umenia 20. storočie. Slovenská národná galéria, 2000. Bratislava 2000. ISBN: 80-8059-031-1, str. 208

4. SLOVENSKÁ NOVÁ VLNA 80. ROKY

Pražská Filmová Akadémia múzických umení (FAMU) dala dohromady niekoľko nadaných slovenských fotografov, ktorý v polovici 80.tých rokov výrazne vstúpili a zmenili vtedajšiu československú fotografiu. V Československu v tej dobe panovala atmosféra hlavne humanizujúcej dokumentárnej tvorby. Fotografia mala, rovnako ako ostatné odvetvia umenia, za úlohu rozvíjať ideologickú stránku umelca. Toto označenie bolo používané aj v súvislosti s ďalšími slovenskými predstaviteľmi inscenovanej fotografie. V skutočnosti sa tento názov vzťahuje len na generáciu slovenských fotografov, ktorý sa naradili okolo roku 1960 a spojovalo ich prostredie Katedry fotografie v Prahe.

Vedenie prof. Jána Šmoka postavilo základy práve fotografi slovenskej novej vlny, čo malo za následok nástup postmodernistických tendencií do vtedajšej českej aj slovenskej fotografie. Ich práce sa diametrálne odlišovali od prísneho dokumentu, boli plné fantázie a hravosti a naopak aj plné vážnych významov a posolstiev. Často inscenované a naaranžované s dávkou erotiky, sarkazmu a humoru.⁴⁵ Preto aj mnohé v tej dobe pôsobili poburujúco až provokačne.

Táto skupina takzvaných „českých fotografov slovenského pôvodu“ je spoločným statkom oboch národov. Toto zoskupenie autorov je zaujímavým javom pri skúmaní českej a slovenskej fotografie. Katedra fotografie bola v tých rokoch jedinou školou, ktorá poskytovala študentom, možnosti výuky fotografie v strednej Európe. Preto je zaujímavé, že generácia Slovenskej novej vlny ostala neovplyvnená tradíciou českej fotografie. Zázemie pražskej FAMU tak vytvorilo priestor, nato aby vyrástol osobitný jednotlivec.⁴⁶

⁴⁵HRABUŠICKÝ, A., MACEK, V., Slovenská fotografia 1925-2000 Moderna-Postmoderna-Postfotografia. Bratislava 2001. ISBN: 80-8059-058-3.s 346

⁴⁶[Http://kultura.praha.eu/jnp/cz/aktuality/tiskove_zpravy/slovenska_nova_vlna_1.html](http://kultura.praha.eu/jnp/cz/aktuality/tiskove_zpravy/slovenska_nova_vlna_1.html). [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <http://www.w3.org/1999/xhtml>

Fotografické techniky, skúmanie hraníc fotografie, obsahovali veľkú mieru experimentu a tak tejto vlne dali podobný rukopis. Tieto hranice sa prekračovali a viedli k iným mediám a druhom výtvarného umenia. Ďalším z prostriedkov bola chuť dostať fotografiu mimo opakujúceho sa umenia, ktoré sa dá reprodukovat' neustále. Mnoho prác je natoľko originálnych, že sa nedajú reprodukovat'. Je to jeden zo znakov, ktorý si práve oni prevzali z iných výtvarných druhov. Maľba si svoj stály status umeleckého diela nemusela obhajovať, naopak fotografia bola často považovaná za technickú záležitosť a nie umenie. Práce Slovenskej novej vlny boli plné symboliky, nového prístupu k aktu a to dodávalo tejto generácii originalitu. Tieto diela sa časom stali uznávanými nielen na domácej pôde, ale aj za hranicami.

Galéria hlavného mesta Prahy zorganizovala výstavný a publikačný projekt v Dome fotografie. Kde sú predstavovaní autori, ktorí tvoria v Čechách a sú s týmto prostredím stotožnení. Slovenská nová vlna 80. roky: Rudo Prekop, Vasil Stanko, Martin Štrba, Miro Švolík, Kamil Varga, Peter Župník a dnes už nežijúci Jano Pavlík. Táto skupina nie je organizovaná žiadnym vytýčeným programom, ale podobnou vizuálnou stránkou, ktorá predstavovala prvé prejavy fotografickej postmodernej v Československu.⁴⁷

Cieľom správcov tejto výstavy bolo preskúmať tento fenomén a nájsť jeho východiska s časovým odstupom skoro 30.rokoch. Zisťujú postupnosť vzniku tohto názorového zoskupenia a snažia sa o vymedzenie ich osobitného prínosu. Aj keď väčšina zastúpených autorov tvorí a aktívne vystavuje do dnes, projekt sa sústreďuje na práce ranného veku, čiže tvorbu 80.rokoch, ktorá bola úzko spojená s ich štúdiami. Hlavný dôraz je kladený na diela, ktoré neboli v tejto dobe predstavené vôbec, alebo len okrajovo. Projekt nie je tvorený ako klasická prezentácia jednotlivých autorských osobností, ale fotografické diela premieta do šiestich kapitol sprevádzaných časovou dokumentáciou.⁴⁸

⁴⁷http://www.ghmp.cz/documents/10157/38516/Slovensk%C3%A1+nov%C3%A1+vlna_TZ.pdf

⁴⁸RUSINOVÁ, Z. a kol., Dejiny slovenského výtvarného umenia 20.storočie.Slovenská národná galéria, 2000. Bratislava 2000.ISBN: 80-8059-031-1,str. 202

Fenomén Slovenskej novej vlny je pevne stanovený v literatúre o českej a slovenskej fotografii. Preto stojí za zmienku skutočnosť, že pod názvom Slovenská nová vlna zúčastnení autori vystavujú prvýkrát.

4.1 Biografia a tvorba Tona Stana

Svoje fotografie zásadne aranžuje a snímané výjavy premýšľa a inscenuje dokonalo. Všetko sú to komponované, humorné, často šokujúce scény, absurdné situácie, a hrádky založené na celkovo vážnom racionálnom životnom názore. Pevná osobná filozofia. „Som optimista a k vyjadreniu tohto postoja využívam každú príležitosť. Mimo toho sa pokúšam dať svojim snímkam okrem estetickkej kvality tiež trochu humoru.“⁴⁹ Obsah jeho fotografií je sprevádzaný často až na samotný okraj zobrazenia. O krok ďalej by už neboli tak čisté a nevinné. Aktérom svojich fotografií nič neprikazuje, naopak im necháva voľný priestor k tomu, aby jeho autorský zámer umocnili svojim vlastným, individuálnym prínosom.

Práve tieto veci sú základom jeho úspechu, ktoré prezradzujú talent, akým československá fotografia roky nedisponovala. Jeho cesta k fotografii vôbec nebola uvedomelá, ale viedla cez záujem o kreslenie a maľovanie. Už počas štúdií na priemyselnej umeleckej škole v Bratislave sa prejavili jeho vlohy k fotografovaniu. Paradox je, že sa na štúdium dostal omylom. Tam spoznal Mira Švolíka jeho spolužiaka a spolu študovali za doby, kedy na škole pôsobila pedagogická osobnosť Miloty Havránkovej.

⁴⁹MRÁZKOVÁ, D., REMEŠ, V., Cesty československé fotografie: Vyprávění o historii čs. fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. ISBN 80-204-0015-X, str. 290

V roku 1984 keď mal končiť svoje štúdiá na FAMU v Prahe sa obdobie nezáväzných experimentov neskončilo. Dlhú dobu sa mu nedarilo spojiť užitú prácu s voľnou tvorbou. Nakoniec po čase našiel riešenie a trávil napríklad víkend s priateľmi v prostredí, kde navodil situáciu, ale nikoho do ničoho netlačil. Tieto fotografické etudy sú v podstate voľnou tvorbou a je možnosť využiť ich rôzne – pre reklamné účely, alebo pre módne stránky týždenníku Mladý svět, ktorý v roku 1985 prebral od pracovného partnera Dušana Šimánka. Sprostredkuje mladým ľuďom nielen módu, ale predovšetkým to, z čoho móda rastie – atmosféru mladého životného štýlu.⁵⁰

Je výlučne figurálnym autorom Tono Stano, bez tela, torza tela neexistuje takmer žiadna jeho fotografia. V roku 1986 spolu s Rudom Prekopom a Michalom Pacinom zrealizovali projekt Hry na štvrtého. Každý z fotografov si zvolil svoju časť figúry (hlava, trup, nohy) a pracoval nezávisle na ostatných. Na výstave v Galérii Fotochema diela inštalovali v trojiciach a vytvárali tak fiktívne portréty ľudských postáv. (Stano fotografoval nohy, Prekop trup, Pacina hlavu). V Hre na štvrtého sa využila surrealistická hra Cadavre exquis, ktorá vznikla okolo roku 1925.⁵¹

Pritom je dôležité, že každá z vystavených snímok je samostatná, môže existovať aj mimo zvolenej koncepcie a odráža odlišnosť zúčastnených autorov. Tono Stano vo fotografiách nôh systematicky formuloval princípy, ktoré určujú jeho tvorbu až do 90.rokov. V prvom rade je to citlivosť k obsahu čierneho-bieleho spektra, kde nie je dôležité čo fotografuje, detail nohy, alebo tvár, podstatná je premenlivosť čiernej, či hĺbka bielej farby. Dará sa mu dosahovať čierno-bielou to, čo iní fotografi hľadajú v pestrosti farieb. Paradox jeho prístupu spočíva v tom, že telo pred ním akoby nemalo žiadne tajnosti, pritom mnohé snímky komponuje na princípe tajomstva, zneistenia diváka v tom, čo vidí, aké sú súvislosti medzi postavami, aký je zmysel prítomnosti rekvizít a choreografia pohybov.

⁵⁰MRÁZKOVÁ, D., REMEŠ, V., Cesty československé fotografie: Vyprávění o historii čs. fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. ISBN 80-204-0015-X, str. 291

⁵¹Fárová, A., Katalóg výstavy Hra na štvrtého. Praha 1986. s 8

Tono Stano vytvára novú znakovú reč, ktorej symbolika je podnietiť fantáziu diváka k dotvoreniu a hľadaniu súvislostí tela len preto, aby zahalil novovytvorený symbol. Táto dvojznačnosť postoja – irónia voči tajomstvu, predstave, že je niečo, čo je skryté a človeku nedostupné a zároveň úcta k záhade, akceptovanie potenciálu človeka – je typickým znakom pre viac názorovú postmodernú dobu.⁵²

V roku 1987 sa uskutočnila v pražskej Fotocheme, spoločná výstava Šimánka a Stana, ktorá sa stala fotografickou udalosťou daného roku. Šimánková umiernenosť a Stanova nápaditá dynamika prerástla cez horizont predstáv o možnostiach domácej reklamnej a propagačnej produkcie. Neskôr mu otvorila dvere do sveta fotografického dizajnu módy. Takže Stanova užitá fotografia je rovnako nezáväzná a šokujúca ako za študentských čias. Jeho tvorba zavádza našu predstavivosť na hranicu skutočnosti a snu. Zároveň je manifestom novej vlny, ktorou doslova búra doterajšie predstavy o tom, ako by mala móda, propagácia či reklama vyzerat'.

4.2. Biografia a tvorba Petra Župníka

Fotografická činnosť, ktorú vykonával zdanlivo odskakuje od prijatia sveta ako takého. Absurdnosť sa považuje za úplne normálnu - doslova ako kvalitatívny znak života, jeho prirodzený rozpor. Nepravdepodobné stretnutia, ktorými boli surrealisti šokovaní sa stávali banalitou. Myšlienka moderného sveta pripraveného na prekvapivé spojenia, tvorí podstatu a funguje ako nový prírodný zákon.

Začiatky tvorby popisuje inšpiráciou v rodnom kraji. Vysoké Tatry, Spiš, Rudohorie a rodné mesto Levoča. Župníková generácia je optimistická, na budúcnosť sa pozerá bez výčitiek prvotného hriechu. Verí sama sebe, život nepocit'uje ako bremeno, naopak dokáže sa z neho radovať a voľne inšpirovať.

⁵²HRABUŠICKÝ, A., MACEK, V., Slovenská fotografia 1925-2000 Moderna-Postmoderna-Postfotografia. Bratislava 2001. ISBN: 80-8059-058-3, str. 350

Je to generácia nesentimentálna, ale zároveň citlivá a overene úprimná. „ Stále si niečo predstavujem a vymýšľam na obranu svojej nespokojnej a dynamickej povahy.“⁵³ Vo fotografiách hľadá súvislosti, ktoré existujú, ale my ich nevnímame. V predmetoch a veciach čo už dávno poznáme, nachádza nové zmysly a zachycuje ich vlastným spôsobom. Príklad dnes už z domácich a zahraničných výstav Dvojíc vznikli tiež náhodou, keď sa v roku 1984 chcel ukázať pred priateľmi s novou kolekciou na chystanú výstavu. „ Zväčšil som asi sto fotografií, ktoré mi boli blízke a hneď som si všimol súvislosti, aké som pred tým nevidel a všetko nabralo úplne iný význam.“ Peter Župník začínal ako dokumentarista, ale jeho úsilie o zobrazenie vecí, „ktoré už nie sú“, ľudí, „ktorí sú preč navždy“, ho priviedlo ku krajine citov, ktorá sa neskôr formovala do domaľovaných fotografií.⁵⁴ V dvoj dielach prirovnáva to, čo sa podobá tvarom, ale inak je zásadne odlišné: ľahký oblak nad komínmi domov a ryba letiaca vzduchom nad strechami domov.

Najlepšie práce nie sú len o hľadaní podobností, ale aj o tom, že objekty sa menia a tvoria nový pohľad na reálnu jednotu. Jeho dvoj diela vznikali pri prehliadaní starých negatívov – autor hľadal príbuznosti medzi nimi. V polovici 80.rokov začal do náhodne zhotovených snímok maľovať a objavovať vo fotografiách skryté, neznáme poetické obsahy. „Miernymi posunmi, odchýlkami od normálu a ľahkým zafarbením opúšťajú čiernobiele fotografie svoju vierohodnosť a ponúkajú nám náhľad do tajupnej a nevedomej oblasti imaginácie.“⁵⁵

Župník sa usiluje, aby banálne predmety a situácie (mamkin koláč, jazda na voze naloženom senom) získali celkom nové úlohy v možných, či absurdných predstavách.

⁵³MRÁZKOVÁ, D., REMEŠ, V., Cesty československé fotografie: Vyprávění o historii čs. fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. ISBN 80-204-0015-X, str. 292

⁵⁴ Citát z diplomovej práce Petra Župníka z roku 1986. Citované podľa: Macek, V.: Peter Župník. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1993, str. 29

⁵⁵Fárová, A. In: Macek, V.: Peter Župník. Vydavateľstvo Osveta, Martin 1993, s. 15

Chce, aby sa „torzá, tiene, neidentifikovateľné postavy v predstavách, v náznaku, v znaku podivuhodné objekty a bezpredmetné predmety“ premenili na súčasť procesu, ktorý pomáha odhaliť pôvodné súvislosti, stratený raj, odkryť tajomstvo.⁵⁶ Fotografia je na jednej strane únikom od sveta fantázie a zároveň aj dobrodružstvom objavovania. Čím dlhšie pracuje na otvorenom cykle domalieb, tým je jasnejšie, že jeho ideálom je len minimálne zmeniť vnímanie zobrazovaného (vo Francúzku vytvoril cyklus surreálnej prímorskej krajiny, kde už nie sú žiadne zásahy). V 90. rokoch začali prevládať motívy z autorovho okolia v parížskom byte (cyklus Malé veľké veci).

Spontánny tok neusmernenej výpovede je aj v tomto prípade rozhodujúcou metódou tvorby. Župníkové fotografie vznikajú, pretože musia vznikáť. A rovnako tak s tým prichádza aj zásah do čistej fotografie. Skúša rôzne možnosti prelínania s inými druhmi výrazu. Najväčší pokrok je zaznamenaný v spojení fotografia a textu a fotografie a kresby. Aj na základe tohto konvenčného poňatia, ďaleko vzdialeného postoja vyrastá akási nová vlna československej fotografie.⁵⁷

4.3. Biografia a tvorba Mira Švolíka

Miro Švolík sa narodil 13. 4. 1960 v Zlatých Moravciach. Jeho fotografie tvorili osobitý svet. Na Švolíkov umelecký vývin malo veľký vplyv jeho štúdium na odbore fotografie na Strednej umeleckopriemyselnej škole (ŠUP) v Bratislave v rokoch 1975 až 1979, kde v tomto období pôsobila ako vedúci pedagóg Milota Havránková.

⁵⁶Župník, P.: Putovanie. In: Mesiac fotografie. FOTOFO, Bratislava 1999.s 58

⁵⁷MRÁZKOVÁ, D.,REMEŠ, V., Cesty československé fotografie: Vyprávění o historii čs. fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. ISBN 80-204-0015-X.s 293

Najvýznamnejší vplyv na Švolíkovu tvorbu mal jednoznačne jeho dlhoročný pobyt v Pražskom prostredí počas jeho vysokoškolských štúdií na Filmovej a televíznej fakulte Akadémie múzických umení (FAMU) v Prahe, ktorú absolvoval v roku 1987.⁵⁸ Fotografia tela bola viac - menej rovnoznačná s fotografiou nahého tela. Z tejto generácie sa v tomto zmysle vymyká dielo Mira Švolíka. Fotografuje síce telo, ale takmer nikdy netvorí akty. Pre jeho inscenovanú tvorbu druhej polovice 80.tých rokov sú charakteristické obrazy s poetickým a humorným rozmerom. Súčasne je veľmi dôležitý ich štýl: ľudia poukladaný na zemi do rôznych obrazcov – situácií z vtáčej perspektívy, kolmo z výšky (najprv z rôznych mostov, časom zo žeriavov).

Skúša zneistiť divákove vnímanie priestoru, z plochy akoby vytváral hĺbku a v hĺbke nachádzal plochu. (Najvýznamnejšie sa jeho poetika odrazila na diplomovom cykle *Môj život človeka*, 1987). Fotografie sú mimoriadne významovo nasýtené. Zbytočné je vraviť o jednotlivostiach, podstatná je filozofia, ktorá dodáva jeho tvorbe dynamiku. Napríklad metafora poznania ako špirála kníh. Špirála drviaca, alebo vystreľujúca človeka k výšinám. Pre jeho tvorbu je dôležitý český poetizmus, ako aj ľudová kresba.⁵⁹

Na prelome 80. a 90. rokov Švolík transformuje tradičný princíp sekvencie (ten používal na konci štúdia strednej školy) do typu vety – sekvencie. Jednotlivé snímky netvorí etapy vývoja príbehu, ale sú slovami vety. Namiesto filmového princípu vtáhuje do fotografie princíp jazykových hier. (*Vývoj, ktovie kam sa uberáš*, 1989). V 90. rokoch inscenáciu doplnila manipulácia s negatívom. Už nielen režíroval scénu, ale tvoril koláže, montoval viacero záberov do jedného, aby podobne ako v 80. rokoch aj tentoraz vytvoril fantastický pohľad na svet.

⁵⁸MACEK, V., Miro Švolík: *Jedno telo jedna duša*, Fotografická monografia. Osveta, š.p. , 1992. ISBN 80-217-0448-0, str. 36-41

⁵⁹HRABUŠICKÝ, A., MACEK, V., *Slovenská fotografia 1925-2000 Moderna-Postmoderna-Postfotografia*. Bratislava 2001. ISBN: 80-8059-058-3, str. 353

V minulej dobe často spájal krajinu s figúrami. Hoci základ tvorí detail krajiny, on nie je krajinár. Pohľad do krajiny ho zaujíma ako východisko, s ktorým pracuje a zakladá do systému ako článok v reťazci.

V kľúčových cykloch vykresľuje hru na dohru krajiny s úločkami figúr (zvieratá a ľudia). Niektoré fotografie majú úprimnosť a pravdivosť vnútorného presvedčenia. Švolík robí tento druh fotografií a nezáleží na tom, akými prostriedkami toho dosiahne. Rovnako ako jeho priatelia z dvoch ročníkov katedry fotografie FAMU, používa dôkladne premyslené scénické aranžmá a nestará sa o to, či sú jeho obrazy čítou fotografiou, alebo nie.

Legendárnu nedotknuteľnosť negatívu a pozitívu, nahradzuje narušením, štruktúry povrchu obrazu. Ide hlavne o zásah do fotografie, zničiť jej unifikovaný vzťah prostriedku masovo šírených informácií. Je to doslova pravý opak toho, čo bolo fotografii vlastné a čo na nej ľudia obdivovali pred pol storočím. Švolíkova generácia, vyrástla v dobe temperovanej na vysoký vedecko-technický výkon, ktorému sa naopak provokatívne otáčala chrbtom. Prešla procesom zmúdenia v sociálnej a psychickej skúsenosti ľudí konzumného postmoderného veku a akoby sa v nej objavovalo čosi z nezáväznosti dadaistov (pohrdavosť starosťami a úzkosťami mestských ľudí). V obrazoch sú znovu namiešané svetlé farby poetistov, horkosť ale aj smiech a závažnosť posledného existenčného zápasu. Zápasu o nádej na prežitie človeka rodí úsilie a snahu opäť pojať básnivosť ako podstatu ľudskosti.⁶⁰

⁶⁰ MRÁZKOVÁ, D., REMEŠ, V., Cesty československé fotografie: Vyprávění o historii čs. fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. ISBN 80-204-0015-X.s 316

4.4. Biografia a tvorba Kamila Vargu

Narodil sa 22. decembra 1962 v Štúrove. Vyštudoval fotografiu na strednej umeleckopriemyselnej škole v Košiciach (1978 - 1982), potom absolvoval umeleckú fotografiu na Filmovej a televíznej fakulte AMU v Prahe. Je slobodný fotograf, ktorý vyučuje fotografiu a digitálne médiá na Pedagogickej fakulte univerzity Karlovej a tiež na súkromnej strednej škole zameranej na fotografiu. Je lektorom a organizátorom, žije v Prahe. Zo širokej škály, ktoré technická a umelecká fotografia poskytuje, v tvorbe Kamila Vargu dominuje luminografia. Túto techniku autor používa na veľké množstvo svojich expozícií. Luminografia je základným stavebným kameňom jeho tvorby. Neustále otvorený objektív, zachycovanie svetelných pohybov na vrstvu filmu, mu dáva špecifickú podstatu diela.⁶¹

Pri tvorbe pridáva expozície, kde sa osvetľujú rôzne časti ľudského tela s rôznymi predmetmi. Táto niekoľko hodinová práca, tak vo finálnom výsledku jednej fotografie vznikne ako nereálny obraz. V jeho tvorbe sa prelínajú tri základné individuálne hlbinné postoje a to psychologický, metafyzický a rituálny. Tieto tri prvky určujú kosť jeho diela. Raz je v popredí jeden, inokedy druhý prístup, ale v princípe sú vždy neoddeliteľnou súčasťou autorovej poetiky. Pre autora je príznačný pohyb v špirále, neustále spochybňovanie a vyvracanie už povedaného.

V dielach ako bolo už spomínané, je vo veľkej miere využívaná luminografia, ale môžeme si všimnúť aj inscenovanie, portréty a iné fotografické a umelecké techniky. Luminografickou technikou tvorí obrazy, kde je ľudské telo odsunuté na okraj priestoru. Veľký dôraz Kamil Varga dáva na farby, na základe ktorých tvorí symboliku historického spôsobu zobrazenia predstáv. Práce autora sa počas jeho tvorby obmieňajú, ale aj napriek tomu si zachováva svoj osobitý štýl a formu.⁶²

⁶¹HRABUŠICKÝ, A., MACEK, V., Slovenská fotografia 1925-2000 Moderna-Postmoderna-Postfotografia. Bratislava 2001. ISBN: 80-8059-058-3, str 376

⁶²MACEK, V., Kamil Varga Prekl. Styan, Martin C., Edit. Mojžišová, Zuzana, GRU Lokšenicová, Jana. Bratislava 1997.FOTOFO. ISBN: 80-85739-11-9, str 8-16

1. Kamil Varga Letokruhy (1983-87)

2. Kamil Varga Špirály-kruh-latinsky (1994)

PRAKTICKÁ ČASŤ

Praktická časť tejto diplomovej práce je rozdelená do dvoch častí. Prvá časť sa bude zaoberať štyrmi najväčšími periodikami, ktoré sú vydávané na území Českej republiky. Tie budú podrobnejšie analyticky rozpracované a dozvieme sa o ich vzniku akú majú štruktúru, čím disponujú. Druhá časť je venovaná výlučne umeleckej sfére. Predstavíme si niekoľko produkčných a postprodukčných techník, s ktorými pracovali autori Slovenskej novej vlny. Záujem práve o túto umeleckú skupinu bol podnietený miestom ich pôsobenia, mestom Praha. Následne si zobrazíme túto modernu 80.tých rokov v ich fotografických snímkach. Na základe získaných informácií, budeme schopný analyzovať rôzne iné fotografické diela. Množstvo použitých procesov už v dnešnej dobe len ťažko uvidíme, predstavené techniky už postupne vymierajú. Ku koncu práce dokážeme rozoznať ba dokonca aj aplikovať tieto produkčné procesy na cudziu tvorbu, alebo vlastnú fotografiu.

5. ANALÝZA SLOVENSKÝCH ČASOPISOV VYDÁVANÝCH NA ÚZEMÍ ČESKEJ REPUBLIKY

V nasledujúcej časti práce porovnáme vybrané tituly na základe niekoľkých kritérií, ktoré sme nadobudli počas štúdií. Patria k nim kritériá profesionality a zloženie redakcie, pôvod a kvalita textov, žurnalistickej etiky, elektronizácie a distribúcie a financovania. Zobrazíme tiež výsledky o tlačenom náklade a obsahovú stránku periodicky tlačených médií Slovenskej národnostnej menšiny.

5.1. Slovenské dotyky

Časopis Slovenské dotyky vydávaný pod záštitou Slovensko - českého klubu v ČR vychádza ako mesačník. Z historického hľadiska Slovensko - český klub začal vydávať časopis Slovenské dotyky v septembri 1996 pod názvom Klub Korene, pod súčasným názvom Slovenské dotyky vychádza od januára 1997. Dvadsaťštyri stránkový časopis na začiatku vychádzal s detskou prílohou Kvietok, no od roku 1999 ju nahradila štvorstránková Príloha Mesačníka Slovenské dotyky - Literárne dotyky.

Redakciu periodika tvoria traja stáli členovia. Šéfredaktorka časopisu Naďa Vokušová, jej zástupca Vladimír Skalský a editorka a jazyková redaktorka Eva Svorová . Ďalej má časopis externých spolupracovníkov. Jazyk, ktorým mesačník vydáva texty je výhradne v slovenskom jazyku a úroveň je vysoká zameraná na odbornejšieho čitateľa. Obstarávacía cena Slovenských dotykov je 18 Kč, predplatiteľ je zvyhodnený cena je 10 Kč. Financovanie periodika je z dotácií Ministerstva kultúry SR, príjmom z predaja, inzercie a podporných grantov zo zahraničia (Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Literárne informačné centrum).

Slovenské dotyky vychádzajú v náklade 8000 kusov, z toho dve tretiny (približne 5500 kusov) je určených predplatiteľom, zbytok je distribuovaný kníhkupectvám a stránkovým sieťam. Časť je poskytnutá aj školám a knižniciam. Štruktúra periodika má pravidelnú rubriku Úvodník z pera šéfredaktorky Nadi Vokušovej, alebo jej zástupcu Vladimíra Skalského, ktorý opisuje aktuálne témy zo Slovenskej a Českej republiky.

Periodikum pravidelne informuje o novinkách z oblasti kultúry, či politiky Slovenskej republiky v časti Mesiac na Slovensku. V rubrike každého čísla má svoje miesto aj fejtón... a rozum zostáva stáť. Na stránkach magazínu sú čitatelia zoznamovaní s významnými slovenskými osobnosťami spoločenského života, ktoré sa uplatnili v Českej republike či zahraničí (umelci, vedci, architekti, podnikatelia, športovci atď). Mesačník upozorňuje na kultúrne udalosti v Českej republike i na slovenské výstavy, koncerty, medzinárodné projekty, folklórne festivaly, literárne večery, plesy a autorské čítanie.

Svoje miesto v mesačníku majú fejtóny, populárno-vedecké články, exkurzia do českej a slovenskej histórie, udalosti v kultúre, medailóny venované významným osobnostiam kultúrneho a spoločenského života. Pravidelnú rubriku Pohľadom z globálnej dediny prispieva do mesačníka Egon T. Lánský. Súčasťou každého čísla je príloha mesačníka Slovenské dotyky - Literárne dotyky, kde je priestor pre zoznámenie sa s významnými autormi, novými knihami a literárnymi textami. Zverejňované sú takmer pôvodné texty doplnené fotografiami a ilustráciami.

Obsahová stránka periodika Slovenské dotyky. Vďaka pestrosti tém a širokému záberu sú slovenské dotyky určené širokej čitateľskej obci. V článkoch je tiež tematizovaný vzťah k Českej republike ako prostrediu, kde môžu byť rozvíjané špecifiká slovenskej menšiny a Európskej únii ako garantovi menšinových práv. A to nielen slovenských, ale aj napríklad rómskych či židovských. V tejto súvislosti je potrebné spomenúť vyvážený spôsob, ktorým sa redakcia vyrovnáva s kontroverznými príspevkami, predovšetkým čo sa týka pohľadu na historické udalosti.

Priestor nie je daný extrémistickým názorom, či pokusom o glorifikáciu rozporuplných osobností napríklad článok O falšovaní a poznávaní dejín (slovenské dotyky XII , č 12 / 01). Toto periodikum plní svoje ciele, ktoré deklaruje, špecializuje sa na život slovenskej menšiny v Českej republike, ponúka široké spektrum tém a informácií. Slovenské dotyky sú kultúrno -spoločenským mesačníkom zameriavajúcim sa na podstatné udalosti v kultúre a spoločenskom dianí, zvlášť v menšinovej politike, živote slovenskej národnostnej menšiny v SR a Česko - slovenských vzťahoch.

5.2. Korene

Mesačník Korene vydáva Obec Slovákov v Českej republike . Rozsah mesačníka je dvadsaťštyri strán. Z historického hľadiska patrí k najstaršie vydávanému periodiku, ktoré vychádza od roku 1993. Prvých päť čísel vyšlo pod názvom Džavot (česky " Žvatláni "), od 1.1.1994 už vychádza pod názvom Korene. Redakciu tvorí šéfredaktor PhDr. Juraj Rác. V súčasnej dobe je touto funkciou poverený predseda redakčnej rady Jaromír Slušný. Stálymi členmi redakcie sú: Peter Lipták, Pavel Vranovský, Jana Červinková a Jana Liptáková - autorky detskej prílohy Koráliky . Ďalší spolupracovníci sú autori relatívne stabilných rubriek: František Kajňák, Karol Ulík, Leoš Šatava, Milan Stehlík, Blažena Šoporová, Eliáš Stegen a mnoho ďalších novinárov, ale aj prispievateľov z rád členov Obce Slovákov v ČR, ktorých je približne 1700. Externých spolupracovníkov tvorí všetkých štrnásť predsedov regionálnych Obcí Slovákov v ČR . Jazyk, ktorým list uverejňuje články je slovenčina.

Obstarávacia cena časopisu je 18 Kč, list vychádza v náklade 3500 kusov. V Českej republike je distribuovaných predplatiteľom 2000 kusov, distribúcia na Slovensko je hradená z príjmov, nie z grantu a činí 380 kusov, do zahraničia (mimo ČR a Slovensko) je distribuovaných 60 kusov.

Časopis je financovaný z grantu Ministerstva kultúry SR (70 %), z prostriedkov z predaja časopisu, z inzercie a sponzorských darov, ktoré získa na jeho vydávanie Obec Slovákov v ČR .Časopis Korene mapuje Česko-slovenské vzťahy a venuje sa životu slovenskej menšiny v Českej republike. V rubrike Život okolo nás je pozornosť venovaná menšinovému daniu v regiónoch, zvlášť v miestach, kde pôsobí regionálne Obec Slovákov (Praha, Karviná, Kroměříž, Třinec, Brno, Kladno, Tábor, Plzeň, Stříbro, Karlovy Vary, Sokolov, Hradec Králové, Teplice a Kopřivnice). V pravidelnej rubrike Programy sú upútavky na nadchádzajúce akcie regionálnych Obcí Slovákov.

Časopis Korene uverejňuje prílohu Koráliky určenú detskému čitateľovi. Príloha udržuje povedomie o slovenčine u mladšej generácie. V prílohe je miesto venované básničkám, pesničkám, poviedkam, krížovke a podobne. V rubrike Slovensko je pozornosť venovaná aktuálnemu politickému, hospodárskemu a spoločenskému daniu na Slovensku. Rubrika Výročia, udalosti mapuje historické témy. Ďalšími pravidelnými rubrikami sú Slovenský pútnik venujúci sa významným miestam Slovenska a Rozhovor s významnými osobnosťami slovenského národa. V rubrike Kultúra je venovaná pozornosť aktuálnemu kultúrnemu daniu, tlačené sú aj pozvánky na zaujímavé akcie. Ďalšími pravidelnými rubrikami sú Slovenská mozaika mapujúca zaujímavosti zo Slovenska, ďalej Šport, Kulinárstvo, Osobnosti, Krimipoviedka, Jubileá, postrehy a listy.

Obsahová stránka časopisu Korene je orientovaná na širokú čitateľskú obec, ako v radoch slovenskej menšiny, tak majoritnej spoločnosti. List mapuje život slovenskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike, jej spoločenské a kultúrne aktivity, proces integrácie a emancipácie. Časopis sa profiluje ako periodikum nepolitické a nekonfrontačné, prezentujúce široké spektrum názorov. Pozornosť sa okrajovo venuje tiež postaveniu iných menšín , napríklad Rusínov a Rómov (článok Romanodrom - cesta Rómo , Korene 4 / 2009), medzinárodným súvislostiam ochrany národnostných menšín s ohľadom na širšie európske integračné procesy a kontaktom národnostných menšín v rámci Európy (články Medzinárodná konferencia o menšinách a Situácia národnostných menšín v SR v roku 2007, Korene 6 / 2008).

Toto periodikum je výberom svojich tém orientované na širokú čitateľskú obec ako v radoch slovenskej menšiny, tak aj majoritnej spoločnosti. Korene sa zaoberajú postavením slovenskej národnostnej menšiny v jednotlivých regiónoch Českej republiky, zároveň reflektuje postavenie v Európskej únii. Časopis uverejňuje články o aktuálnych spoločenských, politických a ekonomických témach a zároveň prináša aj exkurzie do histórie .

5.3. Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Časopis Listy Slovákov a Čechov, ktorý chcú o seba vedieť viac vydáva Klub slovenskej kultúry, od roku 2009 v spolupráci so Slovensko - českou spoločnosťou a Dokumentačným a múzejným strediskom slovenskej menšiny v SR (DOMUS SM v ČR). Dvadsaťštyri stranový list vychádza ako mesačník. História časopisu siaha do roku 1993, kedy bol založený. Redakcia sa skladá zo stálych členov Roman Čaplovič a Jozef Gáfrik. Externými spolupracovníkmi sú Helena Nosková, Ján Štrasser, Daniela Kapitánová, Peter Kot, Elena Kotov, Jarmila Wankeová, JanTomaschoff, Fero Jablonovský, Martin Guzi, Zdeněk Eis, Karol Ujhazy a ďalší. Mesačník uverejňuje články prevažne v slovenskom jazyku.

Obstarávacia cena Listov je 20 Kč. Časopis Listy je distribuovaný medzi členov Klubu slovenskej kultúry, na stredné a vysoké školy, medzi majoritnú spoločnosť a na veľvyslanectvo SR v ČR. List má cca 2300 stálych odberateľov v SR i zahraničí. V roku 2008 vychádzal v náklade 3000 kusov, v roku 2009 predstavoval náklad 2800 kusov. Časopis je financovaný z dotácie Ministerstva kultúry SR, Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a z inzercie.

Mesačník je otváraný úvodníkom prevažne reflektujúcimi súčasné dianie v Českej republike, či na Slovensku. Pravidelne je tlačená esej so spoločensko-vednou tematikou. V Listoch je priestor venovaný historickým udalostiam, alebo epochám. Svoje miesto má na stránkach časopisu folklór, literatúra, hudba, tanec aj film. Súčasťou čísla je príloha Orišek - časopis pre deti, ktoré rady maľujú a čítajú, uverejňujúci texty v slovenčine, opatrené českým slovníčkom, aby bol zrozumiteľný aj Českému čitateľovi. Príloha pre deti sa strieda s prílohou Klubové listy a Študentské listy. Mesačník pravidelne prináša rozhovory s osobnosťami spoločenského života.

Svoje miesto v časopise Listy má medailón venovaný významným osobnostiam slovenského pôvodu, ktoré sa presadili vo vede, literatúre, architektúre, či inom spoločenskom odvetví. Ďalej je v časopise venovaný priestor politickému, či hospodárskemu daniu na Slovensku. Listy upozorňujú na svojich stránkach na významné nadchádzajúce udalosti v kultúre, požívajú na vernisáže, výstavy, koncerty, autorské čítania a divadelné predstavenia. Časopis tiež prináša v pravidelnej rubrike Jedlá / zvyky / tradície zaujímavosti a články o tradičných jedlách a zvykoch rôznych národov. Listy informujú čitateľa o nových knihách a textoch v slovenskom jazyku. Časopis prináša aj populárno-vedecké články a spoločensko-vedné texty.

Obsahová stránka časopisu Listy opisuje prevažne kultúrny a spoločenský život slovenskej národnostnej menšiny v Českej republike. Dôraz je kladený na informovanie o kultúrnom dianí. Veľký priestor je venovaný najnovšej literatúre, divadlu a filmu. Pravidelne je venovaná pozornosť spoločenskému, kultúrnemu, hospodárskemu a politickému daniu na Slovensku, časopis sa však profiluje ako nepolitický. V medailónoch a rozhovoroch poskytuje priestor pre prezentáciu významných osobností spoločenského života. Listy sa pravidelne venujú slovenskej a českej histórii (napr. prílivové vlny Slovákov do Čiech a na Moravu po roku 1945 do roku 2005 Ako východisko pre kultúrny a sociálny kapitál súčasnej slovenskej menšiny v Bratislavskom kraji, Listy 3 / 2008). Nad rámec menšinovej tematiky uverejňuje list filozofické texty (napr. O údivu, Opytovania a pochybovanie, Listy 1-2/2008).

List má teda širší záber ako obyčajné menšinové periodikum, venuje sa témam nad rámec menšinovej problematiky. Týmto prístupom v spojení s prepracovanou grafickou úpravou, množstvom farebných fotografií a kriedovým papierom sa líši od časopisov Slovenské Dotyky a Korene . Časopis Listy mapuje kultúrne a politické dianie v Českej republike a na Slovensku. Charakterom svojich článkov sa obracia na širokú čitateľskú obec, nielen menšinovú, ale aj majoritnú spoločnosť.

5.4. Zrkadlenie – Zrcadlení

Zrkadlenie s podtitulom Česko-slovenská revue je štvrt' ročník. Vydavateľom je Slovenský literárny klub v SR v spolupráci so Slovensko - českým klubom a českým a slovenským centrom PEN klubu. Priemerný počet strán každého čísla je cca 170. História tohto časopisu datujeme od konca roka 2004 a všetky jeho čísla sú v elektronickej podobe dostupné z webových stránok Slovensko - českého klubu. Časopis vznikol s cieľom udržiavať tradíciu slovenskej literárnej tvorby v SR a sprostredkovať dialóg medzi českou a slovenskou literatúrou. Ako je z podtitulu periodiká a jeho vydavateľa zrejme Zrkadlenie sa tematicky zameriava predovšetkým na literárnu tvorbu Slovákov žijúcich v SR a až v ďalšom rade na ostatné spoločenské témy z okruhu literárnej kritiky, umenia, histórie, lingvistiky a okrajovo aj politiky a verejného diania.

V tiráži uvádzané redakčné zázemie má okolo 50 osôb, kde prevažujú slovenskí literáti, publicisti, vedci a ďalší ľudia z okruhu českých a slovenských intelektuálov a kultúrnych činovníkov. Pravidelne sa na tvorbe časopisu podieľa cca 10 ľudí a z nich stabilne štyria (korektori, grafik, editor) sú za túto svoju činnosť odmeňovaní ako za doplnkovú činnosť. Autori príspevkov sa číslo od čísla dosť obmieňajú a sú odmeňovaní nepravidelne a skôr symbolickou čiastkou. Jednotlivé príspevky sú publikované v jazyku ich autorov. Jazykovej úrovni je všeobecne venovaná zo strany redakcie veľká starostlivosť.

Periodikum má profesionálnych korektorov v slovenčine i češtine. Počet príspevkov, prevažuje slovenské písanie. Rovnako tak je na prvý pohľad zrejmá starostlivosť, ktorú redakcia venuje grafickej úprave periodiká. Každé číslo je sprevádzané autorskými ilustráciami, či fotografiami prevažne slovenských umelcov. Štvrt' ročník vychádza v náklade 1000 ks a stojí 40 Kč. Polovica je zasielaná predplatiteľom. Približne 300 ks do predaja vo veľkých kníhkupectiev (Academia, Luxor, Kanzelsberger, Slovenská kniha, Kníhkupectvo u Fishera). Zvyšných 200 výtlačkov z celkového nákladu je bezplatne distribuované autorom, spisovateľským organizáciám, knižniciam, archívom a podobne. Všetky čísla periodika sú tiež zdarma k nahliadnutiu v elektronickom archíve stránok Slovensko - českého klubu.

Obsahová stránka je delená do štyroch rubriík, ktorých zastúpenie je priemerne takejto štruktúry (hoci sa číslo od čísla môže meniť, podľa tematického zamerania konkrétneho čísla). Čo sa týka pomeru prevzatých a pôvodných článkov nie je tento údaj čitateľovi úplne zrejmý. Ak redakcia reprodukuje článok z iných periodík (napr. z Literárnych novín), čo sa deje ojedinele, je táto skutočnosť pod článkom uvedená. Ak však redakcia reprodukuje príspevky (nezmenené alebo napríklad len mierne krátené) už publikované vo vedeckých zborníkoch, tak na túto skutočnosť čitateľa neupozorňuje. Podľa vyjadrenia redakcie je zhruba tretina článkov prevzatých alebo mierne prepracovaných a približne dve tretiny príspevkov sú pôvodné a písané práve pre toto periodikum. Onú tretinu prevzatých textov tvorí prevažne časť príspevkov spadajúcich do rubriky PUBLICISTIKA.

Časťou tejto rubriky sú zaujímavé zamyslenia, či diskusie publicistov o aktuálnych spoločenských témach dotýkajúcich sa špecificky Slovenska a Česka (napr. česko-slovenských vzťahov v rôznych historických obdobiach, pozície malých štátov v EÚ, názory na prevrat, rozdelenie Československa, čechoslovakizmus a podobne). Z hľadiska jedinečnosti a pestrosti textov je kľúčová rubrika TVORBA.

Tá dáva nahliadnuť na začínajúcich a už známych prevažne českých literátov a publicistov. Umelecká úroveň predstavovaných textov je zaujímavá. Prináša fejtóny, poéziu, poviedky, ukážky z románov, denníkových záznamov atď. Predovšetkým ide však o relatívne stabilný okruh ľudí okolo redakcie časopisu (Oľga Feldeková, Lubomír Feldek, Naďa Vokušová, Juraj Kuniak, Anton Baláž, Emil Charous, Vladimír Skalský).

Rubrika KRITIKA je skôr okrajovou a poväčšine sa v nej stručne pripomína jubileum a životné dielo niektorého zo slovenských autorov či iných slovenských spoločensky a kultúrne činných osobností. Výnimočne prináša tiež recenziu, alebo komentár k aktuálnej tvorbe súčasných slovenských autorov.

Rubriku AUTORI tvorí spravidla jeden článok alebo rozhovor (približne 2 %) predstavujúceho tvorbu umelca, ktorý graficky sprevádza dané číslo časopisu. Ďalej je pripojený zoznam autorov publikujúcich v danom čísle. Obsahová analýza radí k čitateľom periodika skôr vysokoškolsky vzdelaného s vyhraneným záujmom o literárne a umelecké dianie spojené so slovenskou komunitou v SR alebo tematicky zameraný na Slovensko - českú problematiku. Redakcia príliš nevstupuje do kontaktu s čitateľom. Komunikácia sa obmedzuje spravidla len na krátky úvodník, ktorý je prevažne informatívneho charakteru a zoznamuje s obsahom čísla, bez jeho ďalšieho komentovania. Politické a spoločenské dianie nie je centrálnou náplňou časopisu, tou je literárna tvorba. Časopis je písaný na profesionálnej platforme. To možno povedať hlavne o jazykovej úrovni, grafickom spracovaní, ale aj obsahu. Tematické zameranie časopisu najmä na literárnu tvorbu je určite jedinečné a nemá na poli menšinových periodík konkurenta. Ako problematická sa však javí vyššie popísaná distribučná prax. Z celkového nákladu 1000 ks ide iba 300 ks do predaja.

6. FOTOGRAFICKÉ A UMELECKÉ TECHNIKY

PREDSTAVITEĽOV SLOVENSKEJ NOVEJ VLNY

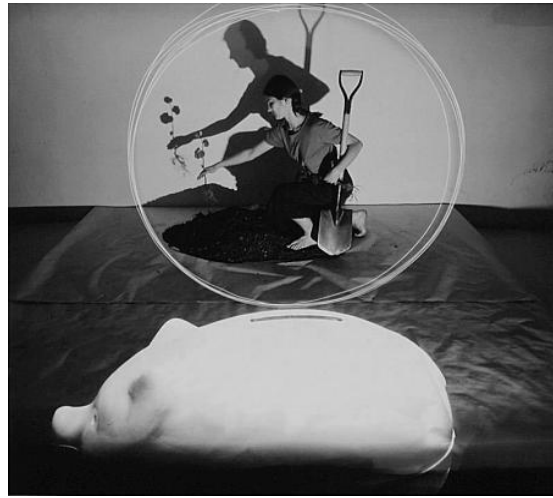
6.1 Fotogram

Jedná sa o obraz nepriesvitného, alebo čiastočne priesvitného predmetu, ktorý bol exponovaný pomocou svetla a pridaného tieňa priamo na fotografický papier. Svetlo zväčšovacieho prístroja či lampy osvetľuje predmety na fotopapieri a vytvára tak obraz v čiernobielym prevedení, alebo v jednotlivých tónoch šedých odtieňov. Nepriesvitnými časťami predmetu svetlo neprejde, v čiastočne priehľadných sa prejde svetlo pri prechode predmetom zoslabí a zobrazuje sa menej. Svetlo, ktoré je okolo predmetov plne exponuje fotografickú vrstvu, takže po vyvolaní sa vytvorí buď biela "silueta" na čiernom pozadí, alebo negatívny obraz predmetu tiež na čiernom pozadí. Najjednoduchší fotogram vytvoríme tak, že na fotografický papier položíme nepriehľadný predmet a papier zhora osvetlíme. Docielime tak fotogram v jednoduchej škále čiernobielych poltónov. Ak použijeme priehľadné predmety, objaví sa na výslednom obraze ich štruktúra v zodpovedajúcom negatívnom tónovom odstupňovaní. Tvorba fotogramov môže mať čisto informatívny charakter, ale zároveň môže byť spojená s tvorivými aspektmi. Postup pri bežnom zhotovení fotogramov je veľmi jednoduchý. Autori Slovenskej novej vlny používali techniku fotogramu, nie síce ako nosný kameň pri tvorbe diel ale ako sekundárny prvok v mnohých svojich cykloch a súboroch.⁶³

⁶³ULLMANN, A., Technické triky ve fotografii. 1. vyd. Praha: SNTL, 1979. 160, [1] s. 12 s. barev. fot. příl. Řada chemické literatury, str 42

3. Kamil Varga *Starostlivosť matky o dieťa* Kalendár (1987)

4. Kamil Varga *Financovanie* Kalendár (1987)

5. Kamil Varga *Volný čas* Kalendár (1987)

6. Kamil Varga *Kultúra* Kalendár (1987)

6.2 Luminografia

Názov svetelná kresba (luminografia) nám odkrýva jednu dôležitú rovinu tejto tvorivej techniky. Nielen že svetlo fotografujeme, ale môžeme s ním vedome doslova kresliť a maľovať, rovnako ako maliar štetcom, alebo grafik ceruzkou, perom, či iným nástrojom. Je potrebné prekročiť hranice tradičnej fotografie, opustiť zaužívané miesto za kamerou a využiť princípy jedného z najstarších umeleckých odborov (maliarstvo), ktoré stálo nielen pri zrode fotografie, ale aj u jej cesty vlastnej emancipácie, ako svojbytného umenia. Nemusíme byť akademickým maliarom, aby sme túto techniku mohli použiť. Stačí mať trochu citu pre priestor, kompozíciu , farbu či tvar a dostatok trpezlivosti. Tento neobyčajný a nie veľmi známy fotografický postup je rajom kreativity, fantázie a objavovania nových prevrpení. Kreslenie a maľovanie svetlom vyžaduje množstvo vedomostí, ktoré možno najlepšie získať experimentovaním v praxi. Rozdiel medzi kresbou a maľbou svetlom je jednoduchý. Kresbu vytvára svetelný zdroj svietiaci proti kamere, maľbu vytvára svetelný zdroj svietiaci na povrch fotografovaného prostredia, či samostatného objektu (krajina, interiér budovy, ľudské telo, predmety atď). Luminografia sa delí na pasívnu a aktívnu. Ich prepojení sa fotograf veľakrát nevyhne .

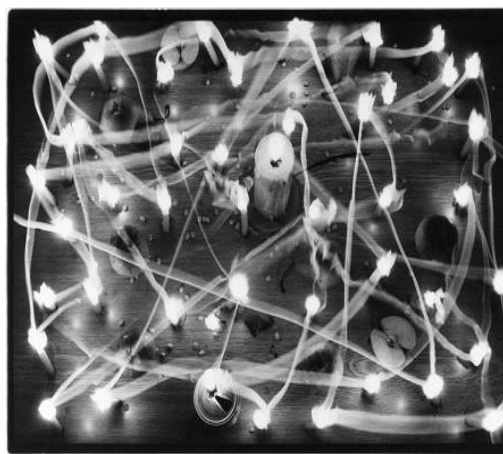
Pasívna luminografia znázorňuje záznam skutočnosti, napríklad pohybujúce sa svetelné reflektory áut, svetelné reklamy, letiace lietadlo, hviezdna obloha, ohňostroj nám vykreslí farebné obrazce bez nášho pričinenia. Znížená hladina denného svetla dáva vyniknúť pohybujúcim sa svetelným zdrojom. Nezaujímavé prostredie je koľkokrát oživené hlavne vďaka pasívnej luminografii.

Aktívna luminografia vychádza z iniciatívneho pohybu fotografa či jeho asistenta. Ten pomocou svetelného zdroja kreslí proti objektívu fotoaparátu. Je to priamy zásah do reality. Fotografická predstava nie je vždy plne odhadnuteľná. Je možné len odhadovať z predchádzajúcich skúseností a podľa nich si prispôbovať dobu, kedy fotografovať, akú rýchlosť zvoliť a ako nastaviť fotoaparát.

K vytváraníu aktívnej luminografie nepotrebujeme ateliér, môžeme ju úspešne praktizovať v miestnosti, kde je šero alebo tma. Svetelnú maľbu či kresbu možno zvýrazniť, či naopak potlačiť priložením farebného filtra, alebo umiestnením v priestore. Zaujímavé luminografické snímky často vznikajú náhodne.⁶⁴

7. Župník Peter Utiékla mi (2006)

8. Kamil Varga Cesty svetla (1983-89)

6.3 Fotomontáž

Fotomontáž patrí tiež k najstarším trikom fotografie. U starších prístrojov dochádzalo k tzv. nechcenej fotomontáži, kedy bolo potrebné ručne pretočiť film. Ak fotograf zabudol film previnúť, došlo k osvieteniu dvoch a viacerých záberov na jedno políčko negatívneho materiálu. Fotomontáž je používaná vo všetkých odboroch fotografie, vo výtvarnej aj v technickej fotografii. Jej princíp spočíva v spojení niekoľkých obrazov do jedného. Fotomontáž môžeme vykonávať mnohými spôsobmi, napríklad vybielením negatívov, maskovaním, alebo lepením.

⁶⁴RIŠLINKOVÁ, H., POSPĚCH, T., LENDELOVÁ, L., Česká a slovenská fotografie osmdesátých a devadesátých let 20. století = Czech and Slovak photography of the 1980s and 1990s. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2002. 216 s. ISBN 80-85227-50-9, str 84-86

Fotomontáž pomocou miestneho vybielenie negatívov vykonávame tak, že z negatívov bielime kresbu v tých miestach, do ktorých príde kresba druhého negatívu po ich vzájomnom spojení. Ďalším postupom, ktorým môžeme dosiahnuť fotomontáže, je technika čiastkovej rehalogenacie pozitívu. V tomto prípade zväčšujeme druhý z negatívov na fotografický papier, na ktorom je už vyvolaný obraz z negatívu prvého.⁶⁵

6.3.1. Fotokoláž

Fotokoláž je technika, pri ktorej tiež skladáme niekoľko obrazov v jeden výsledný, avšak postup je odlišný od postupu v prípade fotomontáže. Fotokoláž vzniká z už hotových pozitívov fotografií, kedy vystrihujeme potrebné objekty z rôznych fotografií a následne ich lepíme buď do inej fotografie, alebo na čistý list papiera.

6.3.2. Kolorovanie

Kolorovanie predstavuje techniku, pri ktorej na čiernobielu fotografiu nanášame farby. Čiernobielu fotografiu musíme však pri tomto postupe namočiť na niekoľko minút do vody. Po tom ju z vody vyberieme a odstránime z nej prebytočnú vodu. Ďalej by sme mali ešte mokrú fotografiu umiestniť na pevnú podložku a nechať oschnúť. Následne na fotografiu nanášame farby a fotografia je tak dofarbovaná. V českom prostredí sa najčastejšie kolorovalo vodovými farbami. Túto techniku s veľkou obľubou používa napríklad fotograf Jan Saudek.

⁶⁵ULLMANN, A., Technické triky ve fotografii. 1. vyd. Praha: SNTL, 1979. 160, [1] s. 12 s. barev. fot. příl. Řada chemické literatury, str 27

9. Miro Švolík Sněžka – 1602 metrov nad morom (1995)

10. Miro Švolík Letný Jazdec (1995)

11. Miro Švolík Návrat k prírode (1997)

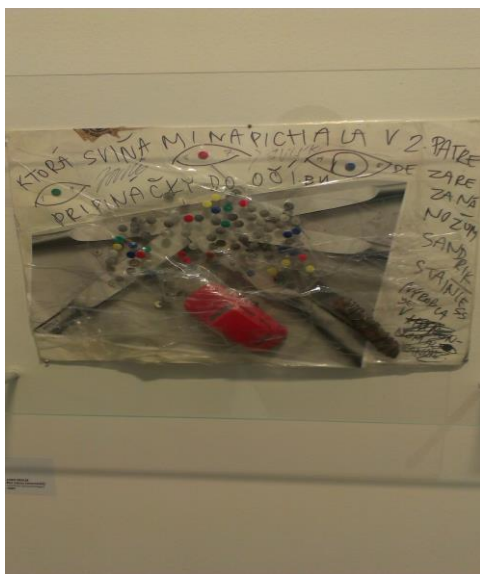

12. Miro Švolík Návrat k prírode (1997)

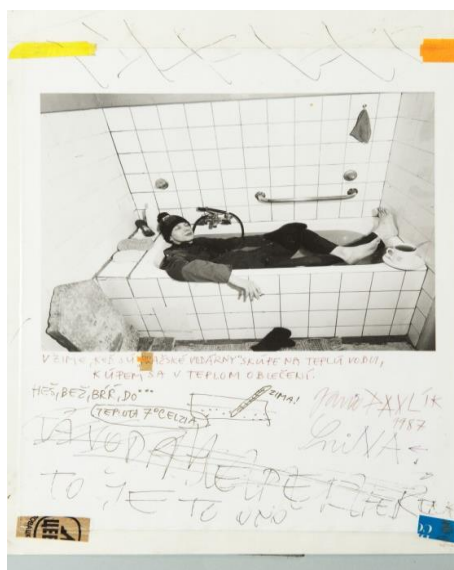
Typické fotografovanie krajiny, dokázal hravo pretvoriť Miro Švolík. Citlivé zásahy človeka do prírodného prostredia, splynutie diela s prírodou, prepojenie civilizácie s prírodou. Dôležité je všimnúť si, že práve krajina na fotografii nedominuje, tá len dodáva dielu atmosféru. Krajina je v úzadí a do popredia vchádza podstatnejšia zložka, ktorá tam ale nezasahuje násilne. Spojitosť týchto dvoch figurujúcich prvkov dotvára fotografii celkovú podstatu.

6.4. Asambláž

Názov vznikol z francúzskeho assemblage, čo sa dá preložiť ako „zostaviť“. Nejde v pravom zmysle o ďalšiu techniku výtvarného umenia, ale skôr o pracovný postup, alebo metódu, ktorú autori používajú na vytváranie trojrozmerných diel na princípe montáže rôzneho charakteru. Používanými materiálmi môžu byť akékoľvek predmety ako textilie, drevo, sklo, piesok a podobne. Tieto materiály sú zbierané, prilepované, či inak fixované na podkladovú plochu. Konečný výsledok má charakter reliéfu. Môže dochádzať k nespočetným kombináciám použitia materiálov a tak sa v súvislosti s termínom asambláž niekedy môžeme stretnúť aj s termínom kombinovaná technika. Pri zrode stála koláž, ktorá si však zachovala plošný charakter. Tak ako koláže aj asambláže využívali umelci tvoriaci v obdobiach od dadaizmu, surrealizmu až po postmodernizmus. Existujú príklady, kedy autor touto metódou vytvoril dielo, kde použil princípy asambláže, ale zostavené časti neboli fixované na podklad a tak vytvárajú autonómne artefakty v priestore.

13. Jano Pavlík Bez názvu (1987)

14. Jano Pavlík Bez názvu (1987)

15. Miro Švolík *Bez názvu* (1985)

16. Miro Švolík *Bez názvu* (1985)

Príkladom asambláže sú fotografie Jana Pavlíka, kde máme jasne prilepené predmety priamo na fotografiu. Následnými textovými popismi perom alebo ceruzkou je dávaný výslednému dielu zmysel. Vlepovaním vzniká reliéf, ktorý vypovedá o autorových pocitoch. Ďalšími dielami sú fotografie Miro Švolíka, kde je jasne vidno vlepene moduritového mesiaca a natrhaný papier. Tieto predmety vytvárajú atmosféru oslavy a radosti, ktorú by sme inak nespozorovali. Postava ženy chodiacej po lane, ktoré je na fotografii prilepené pôsobí reálne, ale v skutočnosti ju držia dvaja muži. Zaujímavé je, že nijak neskrýva postavy držiace ženu

6.5. Dokresľovanie

Technika, ktorá skrýva nedostatok tvorivosti samotnej fotografie. Umelec takýmto spôsobom dáva dielu úplne iné rozmery. Ide o zásah do fotografie, ktorý rozširuje čistú fotografiu na umeleckú úroveň. Nemusí to byť zásadný zásah, môže to byť náznak kresby, maľba fotografickým akvarelom, prekrytie časti fotografie a podobne. Maľba môže s fotografiou splývať v líniách jej presného zobrazenia, alebo zobrazovať vymyslenú realitu autorovho pohľadu. Techniky sú rôznorodé, tak ako aj v klasickej maľbe. Dá sa vidieť silná farebnosť, ale naopak aj jedno-chromatická maľba.⁶⁶

17. Peter Župník, *Psí deň* (1985-1988)

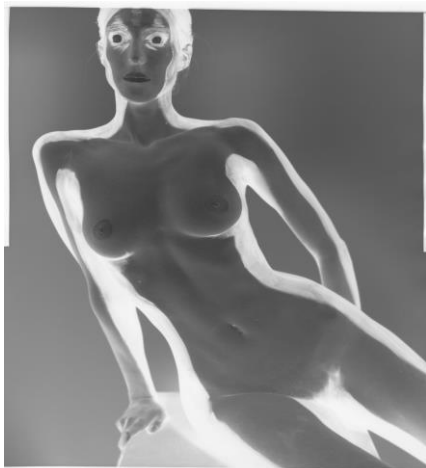
18. Peter Župník, *Stabilita* (1985-1988)

Postupy ktoré využíval Peter Župník nemôžeme nazývať presne kolorovaním. Jeho technika je ale veľmi podobná a to tým, že maľuje priamo na fotografiu a týmto spôsobom reflektuje svoje pocity a myšlienky. Tento spôsob vykonáva tak, že predmetu zachytenému fotograficky domalbou vytvorí skutočný význam. Tak dostane dielo svoju tvár a atmosféru, ktorú by bez tohto zásahu stratilo, alebo vôbec ani nedostalo.

⁶⁶ULLMANN, A., *Technické triky ve fotografii*. 1. vyd. Praha: SNTL, 1979. 160, [1] s. 12 s. barev. fot. příl. Řada chemické literatury, str 144-147

6.6. Solarizácia

Solarizácia je technika zhotovovania čiernobieleho obrazu, ktorý je čiastočne negatívny a čiastočne pozitívny. Dosahuje sa toho exponovaním čiastočne vyvolaného obrazu (na filme, alebo na papieri) bielym svetlom. Najlepšie výsledky dávajú kontrastné fotografie, pretože druhá expozícia výrazne znižuje kontrast. Aby došlo k solarizácii osvetlí sa čiastočne vyvolaný obraz v miske po určitú dobu. Dokonalejšia technika spočíva v solarizácii negatívu, alebo diapozitívu. Potom môžeme zhotoviť ľubovoľný počet pozitívov. Sabatierov efekt je difúzny proces vo fotografickej emulzii vznikajúci pri dodatočnom osvite obrazu v priebehu vyvolávania; ďalším vyvolávaním obraz sčernie, ale na rozhraní pôvodných tónov zostáva slabšia svetlejšia charakteristická línia obrazu. Sabatierov efekt možno pripraviť z negatívnych i pozitívnych obrazov a je tým výraznejší, čím je pôvodný obraz kontrastnejší. Čiastočný Sabatierov efekt (v obraze s charakteristickými čiarami je ešte ďalšia tonalita kresby) vznikne z negatívov, alebo pozitívov s nižším kontrastom. Úplný Sabatierov efekt (v obraze sú len charakteristické línie) vznikne len pri vysokom kontraste.⁶⁷

19. Tono Stano Biely tieň (2008)

20. Tono Stano Biely tieň (2008)

⁶⁷ULLMANN, A., Technické triky ve fotografii. 1. vyd. Praha: SNTL, 1979. 160, [1] s. 12 s. barev. fot. příl. Řada chemické literatury, str 74-78

Tono Stano je predovšetkým zástancom čistej fotografie. Do svojich snímok zásadne nedokresľuje, nezmýva emulziu, nerobí počítačové zásahy. Samozrejme väčšinu techník ovláda a pracoval s nimi, ale jeho hlavným zameraním sú fotografie tela (akty). V čistej fotografii vidí pre seba dostatočné perspektívy. Tvorba Tona Stana sa vyvíja v niekoľkých súbežných sériách.

Záver

Zámerom tejto diplomovej práce bolo oboznámiť spoločnosť o Slovákoch žijúcich v Českej republike a ich pôsobení v mediálnej a umeleckej sfére. Začiatok nám približuje slovenskú minoritu vo všeobecnosti a čísla, ktoré potvrdzujú, že je neodlučiteľnou súčasťou českej spoločnosti. Jej integrovanie bolo v priebehu desaťročí evokované rôznymi skutočnosťami. V teoretickej rovine je vedený aj historický vývoj Slovenskej menšiny. Mali sme možnosť oboznámiť sa s najdôležitejšími medzníkmi kultúrnej angažovanosti Slovákov. Medzi tieto medzníky zaraďujeme spolky a organizácie informujúce o mediálnych a kultúrnych aktivitách. Z toho môžeme vyvodiť, že zastúpenie občianskych skupín je veľké a plní svoje poslanie. Činnosť Klubu slovenskej kultúry so sídlom v Prahe dokazuje, že je poskytovaná dostatočná pozornosť kultúrno spoločenskému vyžitiu. Zameraním na všetky vekové kategórie vytvára klub každej z nich adekvátny program. Sú to divadelné predstavenia a literárne pásma pre dospelých a deti, výstavy a programy o tradíciách našej kultúry, učí deti rétoriku, dabingu a podobne. Podotkneme špecifickosť dokumentárnej činnosti v muzeálnom stredisku. Periodická a neperiodická tlač vydávaná pod záštitou Klubu slovenskej kultúry má taktiež svoje miesto v slovenských kruhoch. Publikácie prispievajú k vývinu informačného povedomia obyvateľstva. Závažný problém, ktorý obmedzuje menšinovú tlač je financovanie. Pri skúmaní zdrojov financovania je preukázané, že práve tieto tituly sú odkázané na štátne dotácie, granty a iné nekomerčné zdroje. Reklama, inzercia a predaj sú na poslednom mieste v rozpočte týchto publikácií. Vzhľadom k týmto faktom by sa dalo dosiahnuť lepšej efektivity a vyššej čitateľnosti po preskúmaní daného periodika z vnútra. Rovnako prospešné by bolo toto zlepšenie aplikovať na doporučeníach čitateľov a akceptovať ich vhodné pripomienky.

Cez menšinové a kultúrne časti o ktorých bolo hovorené sa posúvame ďalej k umeleckej časti práce. Základným stavebným kameňom je fotografia, nie ale vo všeobecnosti. Analožova fotografia v postmodernom období, kedy na území Československa vznikla významná skupina umelcov. Slovenská nová vlna sa so svojou tvorbou zapísala do dejín fotografie v svetovom merítku. Éra experimentovania s umeleckým a technickým postupom výroby diel týchto predstaviteľov, bola natoľko fascinujúca, že sme jej venovali veľkú časť teoretickej aj praktickej časti. Skrz túto časť sme mali možnosť bližšie spoznať fotografické médium. Množstvo informácií bolo potrebné usporiadať a správne smerovať. Celok ktorý vznikol dokáže poskytnúť presné metódy, ktorými produkovala Slovenská nová vlna. Techniky ktoré nepovažovali fotografický negatív za nedotknuteľný. Postprodukcia, kde priamy zásah do fotografie tvorí podstatu diela. Keď skúmame diela ranného veku týchto umelcov z pohľadu vtedajšej doby zisťujeme, že boli inovatívny, pokrokoví a tento status si držia dodnes. V súčasnosti sme svedkami zásadnej zmeny post – fotografickej technológie. Spracovanie filmových záznamov sa už neodohráva v tmavej komore, ale v počítači z pohodlia domova. Odpadá vyvolávanie fotografií, pretože počítačová tlačiareň vytlačí hotový obraz bez znalostí o ceste k pozitívu. Táto technologická premena odsunula tradičnú fotografiu do úzadia. To čo v tej dobe vytváralo jednu z hlavných odlišností moderného média, zachytenie pravdivého momentu sa už dnes prehodnocuje. Dnes bez špeciálneho štúdia s vhodným programom dokážeme vytvoriť snímky, ktoré v postmodernej dobe uzreli svetlo sveta len vďaka odborným znalostiam o používaných technikách. Vtedy bol divák súčasťou projektu, nie pasívnym objektom. Bol subjektom diela, pohybujúc sa po výstavnej miestnosti a to všetko sa pomaly vytráca. Bez divákovej účasti je dielo mŕtve, neexistuje.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

Slovenské knižné zdroje:

FABRICIUS,M., Postavenie Slovenska v hospodárstve predmníchovského Československa, Bratislava: Veda, 2000. 759 s. ISBN 80-224-0584-1

HRABUŠICKÝ,A., MACEK,V., Slovenská fotografia 1925-2000 Moderna Postmoderna - Postfotografia. Bratislava 2001. ISBN: 80-8059-058-3

KOVÁČ, D., Slováci & Česi: dejiny. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997. 137 s. ISBN 80-88880-08-4

MACEK, V., Kamil Varga Prekl. Styan, Martin C., Edit. Mojžišová, Zuzana, GRU Lokšenicová, Jana. Bratislava 1997.FOTOFO. ISBN: 80-85739-11-9

PROKOP, R., Quo vadis, slovenská menšina?. 1. Praha: Obec Slovákov v Českej republike, 1999. Domov Slovákov v regiónoch republiky, ISBN 80-901346-2-9

RUSINOVÁ, Z. a kol., Dejiny slovenského výtvarného umenia 20.storočie.Slovenská národná galéria, 2000. Bratislava 2000.ISBN: 80-8059-031-1

České knižné zdroje:

BERTENS,J.,NATOL,P., Encyklopedie postmodernismu. Brno: Barrister&Principal, 2005.Encyklopedie. ISBN 80-86598-26-8

CÍSAŘ, K., ed. Co je to fotografie?. Vyd. 1. Praha: Herrmann&synové, 2004. ISBN 80-239-5169-6

GRENZ, S., Úvod do postmodernismu. 1. vyd. Praha: Návrat domů, ©1997. 199 s. ISBN 80-85495-74-0

MERVART, J., a kol. České, slovenské a československé dějiny 20. století: osudové osmičky v našich dějinách. 1. vyd. Ústí nad Orlicí: Vydáno péčí Historického ústavu Filozofické fakulty Univerzity Hradec Králové: Oftis, 2008. 455 s. ISBN 978-80-7405-032-9

MRÁZKOVÁ, D., Příběh fotografie: vyprávění o historii světové fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů významných osobností a mezních vývojových okamžiků. 2., upravené vyd. Praha: Mladá fronta, 1986

MRÁZKOVÁ, D., REMEŠ, V., Cesty československé fotografie: Vyprávění o historii čs. fotografie prostřednictvím životních a tvůrčích osudů vybraných osobností a mezních vývojových okamžiků. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1989. ISBN 80-204-0015

NOSKOVÁ, H.: Slováci a slovenská menšina v České republice. In: Slovanské národy dnes. Pešková, M. (ed.). Vyd.a nakl. Aleš Čeněk s.r.o. Plzeň 2006, ISBN 80-7380-005

RIŠLINKOVÁ, H., POSPĚCH, T., LENDELOVÁ, L., Česká a slovenská fotografie osmdesátých a devadesátých let 20. století = Czech and Slovak photography of the 1980s and 1990s. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2002. ISBN 80-85227-50-9

RYCHLÍK, J., Češi a Slováci ve 20. století. Zv. 1., Česko-slovenské vztahy 1914-1945. Bratislava: Academic Electronic Press, 1997. 360 s., [14] s. obr. příl. ISBN 80-88880-10-6

ŠTREIT, J., (Ab)normalizace =(Fake)normalization. Kroměříž: Muzeum Kroměřížska, 2009. ISBN 978-80-85945-56-0

ULLMANN, A., Technické triky ve fotografii. 1. vyd. Praha: SNTL, 1979. 160, [1] s. 12 s. barev. fot. příl. Řada chemické literatury

VRANOVSKÝ, P., et al. Quo vadis, slovenská menšina?. Pavel Vranovský. Praha : Obec Slovákov v Českej republike, 1999. Dobré slovo Slovákom a Čechom ; ISBN 80-901346-2-9

Elektronické zdroje:

Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 | SLDB 2011. Úvodní stránka | SLDB 2011 [online]. 2013 [cit. 2014-02-09]. Dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011

Česká republika | Slovenské zahraničie.sk. Oficiálna stránka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí [online]. 2011-2014 [cit. 2014-03-07]. Dostupné z: <http://www.slovenskezahranicie.sk/sk/stranka/44/ceska-republika#rnav1>

Úvodní stránka | Vláda ČR. Úvodní stránka | Vláda ČR [online]. 2009-2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/dokumenty-rady/zprava_2012_tiskarna.pdf

Úvodní stránka | SLDB 2011. Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011 | SLDB 201 [online]. 14.3. 2013 [cit. 2014-02-05]. Dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011

[Http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/download/pdf/40-Novakova-Gabriela-paper.pdf](http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/download/pdf/40-Novakova-Gabriela-paper.pdf) [online]. 2000 - 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://kdem.vse.cz/resources/relik12/sbornik/>

Úvodná stránka | Slovenské zahraničie.sk. Oficiálna stránka Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí [online]. 2014 [cit. 2014-02-07]. Dostupné z: <http://www.uszz.sk/sk/>

[Http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-12/cim-je-klub-slovenske-kultury-v-ceske-republice.html](http://lidemesta.cz/archiv/cisla/5-2003-12/cim-je-klub-slovenske-kultury-v-ceske-republice.html). Aktuální číslo | Lidéměsta [online]. 2003 [cit. 2014-02-010]. Dostupné z: <http://lidemesta.cz/>

[Http://www.klubsk.net/Clanky/BratKSK.pdf](http://www.klubsk.net/Clanky/BratKSK.pdf). [Http://www.klubsk.net/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=11&Itemid=28](http://www.klubsk.net/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=11&Itemid=28) [online]. 2014 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: Aktuality

[Http://www.matica.sk/](http://www.matica.sk/). Matica slovenská [online]. 2014 [cit. 2014-02-15]. Dostupné z: http://www.matica.sk/historia-maticeslovenskej.phtml?search_string=%C8eskoslovensko

[Http://www.slovaci.cz/homepage.aspx](http://www.slovaci.cz/homepage.aspx). [Http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=7a36ed05-d8ad-46f0-9619-8d25da2e8a74](http://www.slovaci.cz/default.aspx?pg=7a36ed05-d8ad-46f0-9619-8d25da2e8a74) [online]. 2014 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: Obec Slovákov v Českej republike

[Http://www.slovacivosvete.sk/2171/archiv-casopisu-zrkadlenie-/zrcadlenie-2011.php](http://www.slovacivosvete.sk/2171/archiv-casopisu-zrkadlenie-/zrcadlenie-2011.php). [Http://www.slovacivosvete.sk/](http://www.slovacivosvete.sk/) [online]. 2006 [cit. 2014-02-12]. Dostupné z: Archív časopisu ZRKADLENIE / ZRCADLENÍ 2011

[Http://www.litcentrum.sk/23331](http://www.litcentrum.sk/23331). Úvodná stránka - Literárne informačné centrum [online]. 2003-2014 [cit. 2014-03-09]. Dostupné z: 2004-10-22 / Zrkadlenie českej a slovenskej literatúry - Literárne informačné centrum

[Http://kultura.praha.eu/jnp/cz/aktuality/tiskove_zpravy/slovenska_nova_vlna_1.html](http://kultura.praha.eu/jnp/cz/aktuality/tiskove_zpravy/slovenska_nova_vlna_1.html). [online]. [cit. 2014-02-06]. Dostupné z: <http://www.w3.org/1999/xhtml>

[Http://www.ghmp.cz/documents/10157/38516/Slovensk%C3%A1+nov%C3%A1+vlna_TZ.pdf](http://www.ghmp.cz/documents/10157/38516/Slovensk%C3%A1+nov%C3%A1+vlna_TZ.pdf)

ZOZNAM PRÍLOH

PRÍLOHA A – Fotografie autorov Slovenskej novej vlny.....	I
---	---

ZOZNAM OBRÁZKOV, GRAFOV a TABULIEK

Príloha A – Fotografie autorov Slovenskej novej vlny

Obrázok 1: Kamil Varga - Letokruhy (1983-87).....	56
Obrázok 2: Kamil Varga - Špirály-kruh-latinsky (1994).....	56
Obrázok 3: Kamil Varga - Starostlivosť matky o dieťa Kalendár (1987)	68
Obrázok 4: Kamil Varga - Financovanie Kalendár (1987).....	68
Obrázok 5: Kamil Varga - Voľný čas Kalendár (1987).....	68
Obrázok 6: Kamil Varga - Kultúra Kalendár (1987).....	68
Obrázok 7: Župník Peter - Utekla mi (2006).....	70
Obrázok 8: Kamil Varga - Cesty svetla (1983-89).....	70
Obrázok 9: Miro Švolík - Sněžka -1602 metrov nad morom (1995).....	72
Obrázok10:Miro Švolík - Letný Jazdec (1995).....	72
Obrázok11:Miro Švolík - Návrat k prírode (1997).....	72
Obrázok12:Miro Švolík - Návrat k prírode (1997).....	72
Obrázok13:Jano Pavlík - Bez názvu (1987).....	73
Obrázok14:Jano Pavlík - Bez názvu (1987).....	73
Obrázok15:Miro Švolík - Bez názvu (1985).....	74
Obrázok16:Miro Švolík - Bez názvu (1985).....	74
Obrázok17:Peter Župník - Psí deň (1985-1988).....	75
Obrázok18:Peter Župník - Stabilita (1985-1988).....	75
Obrázok19:Tono Stano - Biely tieň (2008).....	76
Obrázok20:Tono Stano - Biely tieň (2008).....	76

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Róbert Lunter

Obor: Sociální a mediální komunikace

Forma studia: Prezenční

Název práce: Slováci v České republice a ich pôsobenie v mediálnej a umeleckej sfére

Rok: 2014

Počet stran textu bez příloh: 84

Celkový počet stran příloh: 86

Počet titulů české literatury a pramenů: 12

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 6

Počet internetových zdrojů: 18

Vedoucí práce: PhDr. Larvová Hana